

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ

*Все
навколо
зеленіє*

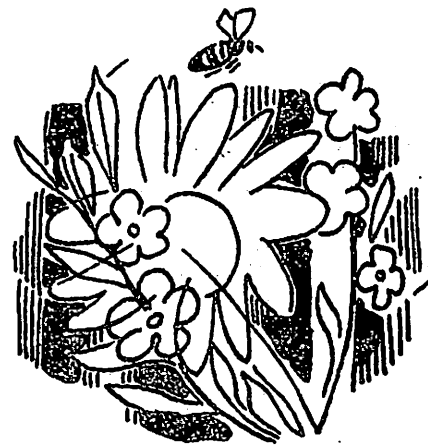
О. Олесь

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ

Все навколо зеленіє

Вірші, поеми, казки

*Для молодшого
та середнього
шкільного віку*

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1990

Ця книга — найповніше видання творів відомого українського письменника, яскравого самобутнього лірика для дітей різних вікових категорій. Значна частина віршів, поем, казок виходить уперше. Є такі, що друкувалися в різні часи за кордоном, а є й чимало таких, що, написані від руки, пролежали тривалий час в архівах і тільки зараз йдуть на зустріч з читачем. Переконані, що збірка допоможе всім шанувальникам творчості Олександра Олеся ширше і глибше уявити і збагнути тривожну душу, великий патріотизм і справжнє художнє бачення світу й природи («світ в мені, і в світі я») недооціненого раніше поета.

Упорядкування та передмова
РОСТИСЛАВА РАДИШЕВСЬКОГО

Художник
ІВАН ЛИТВИН

Редактор
В. Й. КЛІЧАК

О 4803640102—184 75.90.
М206(04)—90

ISBN 5-301-00626-6

© Ростислав Радишевський, упорядкування, передмова, 1990
© Іван Литвин, ілюстрації, 1990

Тасмничо, мов квіт папороті, зароджується кохання і нове життя, твориться дитиною перший крок у світі природи, пізнається перша літера в образному алфавіті краси і почуттів.

У кожної людини бувають в житті якісь особливі хвилюючі дні, після яких вона стає наче зовсім іншою. Так сталося і з українським поетом Олександром Олесем (справжнє прізвище — Олександр Іванович Кандиба). Сталося після того, як 1907 року у нього народився первісток — син Олег, якого Олександр Олесь називав ласкаво і ніжно Лелекою. Називав так, очевидно, тому, що в цей час перебував у розлуці з сім'єю, навчався у Харківському ветеринарному інституті і чекав зустрічі із сином, як чекають діти ранньою весною лелек із вирію. А може, й тому, що виростав Олег струнким, енергійним та допитливим хлопчиком, який захоплювався синіми плесами озер і шовковими травами лугов, не раз тішив батьків своїми витівками:

Мій синочок — розбишак:
Чи то кіт, чи то собака,—
Він нічого не боїться —
Лізе биться.

І хоч подібні подорожі смільчака нерідко закінчувалися сльозами і розчаруваннями, допитливість не покидала його.

Дуже рано син взявся розв'язувати найпростіші арифметичні завдання, і батько-поет радіє з цього в одному з віршів:

А мій Буба-чарівничка
Знає, скільки два та одиничка.

А іноді як піде,
То і три з одним складе.

Олександр Олесь прагне полегшити своєму Олегові шлях до пізнання величного світу природи, оволодіння азбукою, а тому складає для нього алфавіт віршами. Кожна літера в цій абетці означає то квітку, то звірятко, то рибину, то пташину... Всі вони легко запам'ятовуються, розширюють кругозір та уяву дитини. І ці живі та неживі творці алфавіту природи розквітають, один одного доганяють, граються між собою, виказують свій норов, вдачу, спонукають до дії. Взяти хоча б ось ці рядки:

Півень весело співає,
Пугач цілий день дрімає.

Рибка плаває, гуляє,
Рак на неї поглядає.

Слон синка свого купає,
Сарна з лісу виглядає.

Для того, щоб правдиво й щиро передати складну науку природи, поет і сам постійно вдосконалює свої знання в різних її галузях. В одному з листів до сина читаємо: «Кінчив дві природничі школи (Дергачівську хліборобську і Харківський ветеринарний інститут.— Р. Р.), багато полював, ловив рибу, спостерігав життя звірів і знаю їхні характери». А в іншому — зізнавався в тому, що для нього «весь зоологічний сад вивчив, як своїх п'ять пальців».

Олександр Олесь оспівує у своїх дитячих віршах героїв, яких найбільше любляв син, — зайчиків, півників, курей, качок, гусей. Син Олег під впливом батька хоче і собі щось вигадувати, фантазувати. Своім домашнім «друзям» він придумує цікаві прізвиська: півня називає то Королем, то Чернаком, коника — Білолобим. Згодом вони оживуть у віршах

батька і залишаться назавжди в літературі (наприклад, вірш «Поєдинок»).

А ще трохи згодом літературою почне захоплюватися й Олег, він підписуватиме свої твори псевдонімом О. Лелека, а пізніше — О. Ольжич. 1928 року вийде у світ його оповідання про пригоди й поведінку півня — «Рудько» («Життєпис одного півня»). Щось подібне є і в Олесь. У віршованій казці «Грицеві курчата» він розповів про те, як діти вдень малювали на крашанках різних звірів, а вночі зустрічалися з ними вві сні.

Склалося так, що з 1919 року Олександр Олесь перебував за кордоном. Дружина з сином залишалася у Києві. Між ними відбувалося листування, яке дає уявлення про те, що робив поет на чужині. «Тепер сиджу вранці і пригадую ті вірші, які я писав тобі, — читаємо в одному з листів поета до сина. — «Бій півнів» забув. Не згадаю і гостювання дівчинки і хлопчика в лісі у ведмеда, вовка. Будь ласка, коли зможеш, пригадай». Олександр Олесь мріє разом з сином укласти книжку і гарно її оформити малюнками. Звісно, вона адресувалася б не лише Олегові, а й усім українським дітям. Бо на Україні в 20-ті роки було сутужно з дитячою літературою. Та хіба лише з дитячою!

Відомо, що на початку нового, двадцятого століття українській дитині було особливо важко пізнавати і вивчати українське слово, рідну літературу і культуру. Не було українських шкіл, бібліотек, журналів і газет. Українська мова була під жорстокою царською забороною. Як тільки ця заборона була послаблена, свідомою частиною української інтелігенції розпочинає працювати над відродженням національної мови, освіти.

Олександр Олесь хоче зробити свій внесок до рідної культури, витворює своєрідні поетичні енциклопедії рідної природи. А надихали його до цієї роботи враження дитинства, що було наповнене співом жайворонків і солов'їв,

безмежними просторами, якими подорожував ще хлопчиною із села Білопілля на Сумщині (тут народився 4 грудня 1878 року) до села Верхосулля. Там проживав добрий і мудрий дід Сашка Кандиби. І найкращі роки дитинства, за словами поета, були для нього «суцільною казкою», а звуки «тієї дивної весни» бриніли в його душі все життя. Згодом у вірші «Мойй матері», згадуючи ті «золоті дні», поет сповідався:

Ой нащо малу дитину
Доручала ти степам?
Над степами сяє сонце
І вітри літають там.

І, зробившись рідним братом
Вітру, простору і трав,
Кидав я нудну роботу
І в зелений степ тікав.

Чи не найбільш щедрі на живописні замальовки, музичні тони Олесеві поеми «Хвиля» та «Щороку». Уважно вчитайтесь у їхні поетичні рядки — і ви відчуєте, як навколишній світ виграє неповторними звуками і різнобарв'ям кольорів. Як невимушено і тонко автор зумів передати стихію й привабливість кожної пори року з її прикметами! З якою любов'ю до всього живого на землі розповів про найулюбленіших своїх друзів природи — зайчиків і жайворонків, лебедів і метеликів, снігурів і білок, щигликів і бджілок! Митець трепетно вболіває за збереження кожної живої істоти і закликає вас, юні читачі, бути розумними і дбайливими господарями на землі. Розмова О. Олесея із загадковим світом природи проста, доступна і надзвичайно цікава.

Чимало віршів для дітей розпорошено у поетичних збірках письменника для дорослих. Тільки уже перебуваючи за кордоном, він видав у Відні п'ять невеличких книжечок,

куди ввійшли твори про дітей і для дітей: «Ялинка», «Посидинок», «Рак-рибалка», «Вовчєня», «Іменини». Всі вони були прекрасно ілюстровані художниками — Оленою Кульчицькою та Юрком Вовком. Згодом і на Україні двічі перевидався «Збірничок віршів для дітей молодшого віку» (Харків — 1923, 1929). Окремими книгами вийшли і поеми письменника — «Грицеві курчата», «Мисливець Хрін та його пси». Улюбленими серед дїтвори стали вірші «Ялинка», «В небі жайворонки в'ються», «Дві хмароньки», «Качєнята», «Сон», «Метелики».

Поет багато зробив для того, щоб герої народних і класичних казок з'явилися на сценах дитячих театрів. Вішованими рядками драматичних творів він переповів відомі казки: «Івасик Телесик», «Лїсовий цар Ох», «Лисичка, Котик і Півник», «Солом'яний бичок», «Микита Кожум'яка». Залюбки малеча сприйняла казки, написані самим письменником: «Бабусина пригода», «Бабуся в гостях у ведмеда», «Ведмїдь у гостях в Бабусї», «Напровєсні».

Олександр Олесь відомий ще як перекладач. Він залишив багату спадщину мистецьких перекладів творів Г. Гауфа, арабських казок, «Пісні про Гайавату» Г. Лонгфелло.

Дуже раджу вам, юні читачі, коли ви підростете, не оминїть його творів для дорослих. Написав він одинадцять збірок віршів, бїльше двадцяти драм, чимало оповідань і фейлетонів, сатиричних творів, якими розкривав складний, суперечливий і чарівний навколишній світ.

Наприкінці життя Олександровї Олесевї доля подарувала другого сина, якого назвали Олександром. Для своєї одnorїчної дитини Олесь пише прекрасну поему «Водяничок», яку можна вважати своєрідним заповітом, надїєю, що і цей хлопчик пїзнає красу природи і проймається образним сприйняттям довколишнього свїту. Так і сталося. Син поета Олександр Кандиба, що живе нинї в Празї, має чутливу душу, пише вірші.

Як рідко нашим дітям випадала щаслива нагода зустрітись із поетичним словом Олександра Олеся. Останній раз його книжечка «Від льоду до льоду» вийшла у «Веселці» більш як двадцять років тому (1965). Сьогодні ми даруємо своїм читачам найбільш повне видання творів улюбленого поета й казкаря. (До цієї книжки увійшло чимало творів, які раніше на Україні не виходили, а також значний доробок із рукописної спадщини поета, яка міститься в рукописному фонді Центральної наукової бібліотеки імені В. Вернадського АН УРСР, а також Центральному історичному архіву УРСР). Даруємо в надії, що поезія Олеся полегшить дітям зміцнити крила своєї фантазії і допоможе швидше вирушити у щасливий вирій великого життя.

Ростислав РАДИШЕВСЬКИЙ

Все навколо зеленіє

*Алфавіт віршами,
написаними для сина*

Айстра квітне у саду,
Аер в лузі я знайду.

Бізон у двір забрався,
Баран його злякався.

Ведмеді вулика знайшли,
Вовки під деревом лягли.

Грак сидить на димарі,
Голуб в'ється угорі.

Дельфін живе в морях,
Дракон — лише в казках.

Жук до себе лізе в нірку,
Жабка плигає на гірку.

Зайчик вибіг із лісочку,
Зебра стала на горбочку.

Індик крутиться та дметься,
Іволга летить, сміється.

Їжачок, піймавши жабку,
Їжачатку дає в лапку.

Й та Е буде Є,
Й та І буде І.

Курка сіла на гніздечко,
Качка ходить недалечко.

Лис попався у тенета,
Лебідь вплив з очерета.

Мавпа плигає, стрибає,
Мишка з нірки виглядає.

Носоріг поліз у воду,
Нирка теж шукає броду.

Осел прив'язаний пасеться,
Орел за пташкою женеться.

Півень весело співає,
Пугач цілий день дримає.

Рибка плаває, гуляє,
Рак на неї поглядає.

Слон синка свого купає,
Сарна з лісу виглядає.

Тхір піймати хоче качку,
Тигр чатує на конячку

Удав лиш голову підняв,
Ужака кинувся у став.

Фламінго на багно летить,
Фазан на гніздечку сидить.

Хрущ над вишнею літає,
Хлопчик ловить — не піймає.

Цап на тина злізти хоче,
Цесарочка йде, цокоче.

Чапля ходить під вербою,
Чайка в'ється над водою.

Шишка висить на ялині,
Шершень сів на деревині.

Шука в ночвах лежить,
Щур до неї біжить.

Юрта на снігу стоїть,
Юшка на вогні кипить.

Явір гнеться над водою,
Ятір сохне під вербою.

Над колискою

Пісня матері

Спи, мій малесенький, спи, мій синок...
Я розкажу тобі безліч казок!

Нащо ж ти віченьки знову розкрив?!
Спи, моя пташко, то вітер завив.

Стогне і виє уже він давно,
Б'ється і стука в наше вікно...

Геть, розбишако, в далекі степи!..
Спи, моя ластівко, солодко спи!

Ось уже й вітер зовсім зацімів...
Мабуть, заснуть під намет полетів...

Холодно зараз в лісах і лугах,—
Все потонуло в глибоких снігах.

Бігають зайчики, мерзнуть, тремтять,
Затишок хочуть собі відшукать.

Ось вони вгледіли,— кущик стоїть,—
Годі! Давно вже лисичка там спить.

Кинулись знову кудись на грядки,—
Ой, там ночують сьогодні вовки.

Краще ви в поле біжіть, за лісок...
Знайдете там ви соломки стіжок,—

Глибше забийтесь, зарийтесь в снопки,
Щоб не знайшли вас голодні вовки...

Спи ж, мій малесенький, годі гулять...
Зайчики білі давно уже сплять.

Коліскова

Ближче головоньку... Любий мій, спи...
Завтра ми підемо вдвох у степи.
Пташка співає там, бджілка гуде,
Батечко рідний, далекий нас жде.

Сядемо в полі ми втрюх на межі...
«Батечку рідний, нам все розкажи:
Де ти в дорозі так довго барився,
Де ти так в чистім степу закурився?»

Спи, моя біла пушинко легка,
Дам я сьогодні тобі молока.
Знову тече воно в грудях моїх.
Пий, моя пташко, бо пити не гріх.

І полилось, потекло по щоці...
Пий, це малина в моїм молоці.
Це я вишневого соку влила,
Щоб моя зірка рожева була.

Сил не стає... Ось де лихо-біда.
З ким же лишишся ти, квітко бліда?
Як же без мене ти будеш рости,
Хто тебе стане у люди вести?

В кого заснеш ти на теплім плечі,
Хто тебе вкриє рядном уночі?
Ні, я на муки тебе не віддам,
В лісі не кину голодним вовкам!

Мій ти! Не бійсь! Притулися і спи.
Вранці ми підем туди, у степи...
Пташка співає там, бджілка гуде,
Батечко рідний на конику жде.

Спи, дитиночко кохана...

Спи, дитиночко кохана,
Баю, люлі, бай,
А ти, місяцю, до рана
В колисоньку сьї.

Стану я казки казати
Та співають пісні,
Щоб ти щастя міг зазнати
Хоч в дитячїм сні.

Сон

Маленька дівчинка на ліжку
в рожевих снах щасливо спить.
Блакитний промінь впав на ніжку
і, тихо сяючи, тремтить.

Холодна осінь лист зриває,
щоб м'якше падалось снігам;
а крихотка весну вітає,
вві сні всміхаючись квіткам.

Їй сниться ліс. Шумить зелений,
бджілки і джмелики гудуть,
мушки ведуть танок шалений,
в траві метелики цвітуть.

Маленька крихотка щаслива,
весь час гуляє з їжачком;
яка колюча в нього грива,
як смішно котиться клубком...

Біжить вона до лісового,
щоб на сопілку їй заграв;
збудила зайчика малого,
а зайчик ледве задрімав.

Вовку-сірку на шию сіла:
«Ану, поїдьмо до жука!...»
Та по дорозі захотіла
одвідать діда-борсука.

Старий борсук виходить з хати,
вітає друзів дорогих,
в садочку просить їх сідати,
і сам сідає коло них.

Коли це приятель завзятий,
близький сусіда борсука,
ведмідь рудий та волохатий
гостей угледів з-за пенька.

Мерщій до них біжить, стрибає
і по дорозі лапу ссе,
гостям він здалеку киває
і миску меду їм несе.

Павук почав на кобзу грати,
а вовк за лапу борсука:
«Ану, дідусю, танцювати!
Ану, дідусю, гопака!»

Борсук згадав минулі роки,
стриба, аж курява курить.
Хвалько-вовчок узявся в боки,
ведмідь у миску бубонить.

Дерева довго мовчки ждали,
що їх запросять до танка,
та ноги враз повисмикали
і ну садити гопака.

Та треба крихотці додому.
«Прощайте, друзі»,— каже їм.
І ці слова страшніш од грому
здалися друзям лісовим.

Ведмідь кричить, лишитись просить,
у миску з медом сльози лле,
старий борсук упав, голосить,
з розпуки в груди себе б'є.

А сірий вовк, хоч не скидає
з своєї спини сідока,
а сам аж виє-завиває,—
так жаль вовкові борсука.

І каже крихотці: «Стріляю...
Мені щось серце пройняло!..»
Та чує голос над собою:
«Вставай, вже сонечко зійшло!»

О моя дитино...

О моя дитино! Вік твій — місяць май.
Зелено у лісі,— пташкою співай,
Із криниць глибоких цебрами пісень
Бризни в світ широкий, у майовий день.

О моя дитино! Вік твій — місяць май.
Мед з квіток пахучих пчілкою збирай,
Назбирай багато, щоб ти міг весь вік
Годувать голодних, вбогих і калік.

О моя дитино! Вік твій — місяць май.
Крила свого духа бережи, ховай,
Прийде час летіти за моря в світи,—
Знімешся і першим будеш в небі ти.

Все навколо зеленіє...

Все навколо зеленіє,
річка ллється і шумить.
Тихо, тихо вітер віє
і з травою гомонить.

Як тут всидіти у хаті,
коли все живе, цвіте,
скрізь дзвенять пташки крилаті,
сяє сонце золоте...

«Швидше, мамо, черевички!
Глянь, як весело в саду!
Ти не бійся — до кринички
я і сам не підійду».

У нашого хлоп'ятоньки...

У нашого хлоп'ятонька
блакитні оченятонька,
волоссячко м'якесеньке,
а личенько білесеньке.

І зайчики, і пташечки,
й малесенькі комашечки
хотіли б з ним погратися,
та страшно їм озватися.

Майова ніч...

Майова ніч... Як в синім морі,
в блакитній сутіні земля.
Палає місяць. Сяють зорі.
Лунає пісня солов'я.

Неначе білими снігами,
стоять обсіпані сади.
Висять тумани над лугами
і верб завішують ряди.

Пасуться коні. Блиск червоний
ясної ватри їх облив.

Хлоп'я очей не зводить з коней,
хоч сон його вже обхопив.

На варті він... Вовки, цигани
в уяві привидом встають,
ведуть розбійників тумани,
страховищ з відьмами ведуть.

Він не здригне, хоч б'ється серце,
як в клітці бідне пташеня...

Він ще побореться на герці
і скрутить шию за коня.

«Не дам! — кричить хлоп'я. — Нікому!»

І прокидається в ту мить.
Назустріч сонцю золотому
усмішка радісна летить.

Пісня

Завтра, завтра підем в поле.
в школі кинемо книжки,
цілий день ми проспівали,
як співають там пташки.

І ромену, і волошок
повні поли нарвемо,
на межі з квіток пахучих
ми віночки сплетемо.

У лісах, лісах зелених
ми спочинемо гуртом
під столітньою вербою,
що схилилась над струмком.

Скільки ми нового визнаєм,
скільки ми углядим див,
заспіваєм, защебечем
серед лісу, серед нив.

Защебечем, заспіваєм,
як співають там пташки...
Завтра, завтра підем в поле,
в школі кинемо книжки.

Вивірка

«Вивірка, вивірка плига вгорі!..
Онде праворуч, за гілкою,— гляньте!
Що вам,— не видно?.. Та осьдечки станьте!
Вивірка!.. Швидше сюди, школярі!»

З криками, гиками діти біжать...
«Вивірка?! Де ж вона? Де вона ділась?»
«Впала з ялинки, клубочком скотилась!»
Діти в захопленні дивнім стоять.

З гілки на гілку злітає вона,
Крутиться, вертиться дзигною, з сміхом
Дражниться, хвалиться в лапці з оріхом.
Ках-ках-ках! — котиться лісом луна.

Хтось узяв грудку і кинув... Ках-ках!
Вивірка враз подалась на ялину,
Вище, ще вище, на саму вершину...
Ось уже й зникла в зелених гілках.

Довго ще, довго стоять школярі...
Час уже йти і обідать додому,
Тільки не хочеться рушити нікому.
Ках-ках! — хтось дзвінко сміється вгорі.

Боровик

Вийшов в поле боровик
та й узявся в боки,
бо він бачити не звук
обрії широкі.

Покрутився на нозі,
реготом залився,
танцюристці-стрекозі
в пояс уклонився.

Довго зайчика ганяв,
виспавсь на пісочку.
Коли вечір вже настав,
викупавсь в струмочку.

Треба вже й додому йти,
суне ніч-циганка.
Почала гриба трясти
люта лихоманка.

Розболілась голова,
коле в усі, нежить...
Може, з тиждень або два
боровик пролежить.

Заблудився серед трав,
наколов десь ніжку,
ледве-ледве дочвалав
і упав на ліжку.

В хаті — лишенько моє!
Щось страшне знялося:
батько в груди себе б'є,
мати рве волосся.

Звали знахаря-крота,
забігала мишка...
Горє! в грудях хрипота,
в легенях задишка.

З хліва кликали жука,
ящірку-ворожку,
прикладали павука,
розтинали ніжку.

Виганяли переляк
(«Йди, мовляв, до лиха!»).
Боровик палав, як мак...
(Думали, бешиха...)

Йшла бабуся, як на те
очі вже старенькі,
не розгледить, що росте —
погань чи опеньки.

Йде, нагнеться, візьме щось
і у кіш положить,
і старій чогось здалось,
що вона pomoже.

«Гей, до нас, бабуся, йдіть!» —
закричали з хати.
«З ліжка хворого зведіть,
треба рятувати!»

В руки хворого взяла,
плигає, сміється
і цілує без кінця:
«Боровик, здається!

Йди до гурту! Веселіш
буде тут малому...»
І, поклавши його в кіш,
понесла додому.

Білі гуси летять над лугами...

Білі гуси летять над лугами,
в синім небі білють снігами,
в синім небі хмарками зникають,
довго-довго їх очі шукають.

Білі гуси на озеро впали,
тихі води кругом розгойдали...
Розцвіли, як купави великі...
Довго-довго їх чуються крики.

Навмивалися, накупалися,
нагойдалися, нагулялися.
Закричали, знялись і полинули,
тільки пір'я на спогад покинули.

*Жене гусей
маленький хлопчик...*

Жене гусей маленький хлопчик,
жене на луки, на поля;
гелгочуть гуси, шкутильгають...
«Гиля, гиля, гиля, гиля!»

Аж ось спинились гуси білі
і став угледіли здаля,
забили крилами, знялися...
«Гиля, гиля, гиля, гиля!»

Радіють гуси, поринають...
Нащо їм луки і поля.
А хлопчик плаче: «Гуси, гуси!
Гиля, гиля, гиля, гиля!»

Курочка й лисичка

Прийшла до курочки лисичка
та й каже: «Курочко-сестричко,
вийди сюди на подвір'я,
тут таке гарне повітря,
в місячній сяйві хатки,
лагідно світять зірки...

Підемо вкупі з тобою гуляти,—
в ніч таку соромно спати...
Підемо ми у лісочок,
там соловей, як дзвіночок,
там квіточки запашні,
роси, сунички смачні».

Курочка каже: «Лисичко,
добра, любенька сестричко,
щось мені хочеться спати...
Може б, з рябеньким пішла ти?..
Ти ж все одна та й одна...
На, Рябко! На, Рябко, на!»

Тільки лисичка почула,
хвостиком зразу махнула,
та у ворота, та з двору,
в пуці дрімучі та в нору.
Дверці замкнула й сидить...
Серце і хвостик тремтить.

Рибалки

Щоранку батько і синок
ходили разом на ставок
ловити рибку... Чи піймають,—
а все бухикають та чхають:
«Бухи, бухи! Ачхи, ачхи!
Ловися, рибко, на гачки».

І застудилися вони...
Сховали вудки в бур'яни,
лежать удвох, жують пілюлі
та ловлі згадують минулі...
«Бухи, бухи! Ачхи, ачхи!
Ловися, рибко, на гачки!»

Два хлопчики на ставочку...

Два хлопчики на ставочку
ловлять рибку в холодочку,
золотеньку і срібленьку,
і велику, і маленьку.

Прийшла мати рибку взяти,
на вечерю їх позвати,
а хлопчики і не чують,
на рибоньку все чатують.

Із кошиком пішла мати
вечеряти готувати,
варить юшечку з линами,
вихвалятися синами.

Прийшли хлопці, мовчки сіли,
ось юшечки попоїли
і на возі лягли спати,
щоб з сонечком разом встати,

щоб знов піти до ставочка
ловить рибку в холодочку,
золотеньку і срібленьку,
і велику, і маленьку.

Щиглик

Малесенький щиглик слізеньки ковтав,
на синиць, на чижиків нарікав:
«Де ж ви таке бачили, де ви таке чули,
щоб пташки про пташечку та забули!
Облітаю, побачите, всі ліски,
хай про пташку дізнаються всі пташки.
Що з малою пташкою ви зробили?
Ні одного зернятка не лишили!
Ні одної крихотки на шляху,
ні одного насіннячка в реп'яху!
Що ж я буду їстоньки й де шукати?
Як же я ляжу, голодненький, спати?
Як вам мою пісеньку буде чуть,
коли в мене слізеньки так течуть!..
Де ж ви таке бачили, де ж ви таке чули,
щоб пташки про пташечку та забули!»
Плаче щиглик, слізеньки ковтає,
самотньому ворону серце крає.

Давно вже літечко пройшло...

Давно вже літечко пройшло,
Доволі бігати, гуляти..
Садок снігами замело:
Тепер учімося читати,
Ж, Р гарненько вимовляти,
Щоб нам не соромно було
Себе на люди показати.

Зимою

Вчора вийшов я в садок...
Зирк! — на яблуні синиця.
Біга, плига, чепуриться
І зриває щось з гілок.

Поруч з нею чорний шпак,
Весь зігнувся, як дід горбатий,
Заялений, кудлатий,
В день ясний сидить, дивак.

Настовбурчивсь, як індик,
Не радіє сонцю й волі,
Підібрав він ноги голі
І сховав углиб язик.

А синиця плиг та плиг.
Що їй з того, що з ялинки
Враз посиплються сніжинки,
І зима тоді як сніг.

Шпак мов скеля мовчазна...
Він заплющив одне око
І замислився глибоко,
А про що, і сам не зна.

Аж над самим вухом: «Кра!»
Шпак одумавсь, стрепенувся,
З жахом набік озирнувся
Й дума: «Що там за мара?»

Розгойдався і пурхнув,
Сів на дерево високо,
Знов заплющив одне око,
Скорчивсь, згорбивсь і заснув.

Снігарі

Звідки гості налетіли
стоголосим табуном
і розсипалися в полі
над розсипаним зерном?

Заспівали, задзвеніли,
мов заграли «обзарі...»
Де зялась весела зграя,
жарогруді снігарі.

Ось вони на сніг упали
і розквітли, як квітки...
На городах мак рожевий
так заквітчує квітки.

Нагло враз табун крилатий
небезпечно щось почув,
вгору знявсь, і дуб гіллястий
в кущ троянди обернувсь.

Ще хвилина. І, як в казці,
враз осипались квітки,
і за вітром над снігами
полетіли пелюстки.

Капустонька

Покинута, занедбана на луку,
Зеленіє капустонька в снігу,
А до неї стежечку не одну
Протоптали ніженьки по лану.

Догадайтесь, дітоньки, ви самі,
Хто ці робить стежечки у зимі.
Я вам в цьому віршику не скажу,
Бо сам ще раз подивитись побіжу.

Зимою вдосвіта

Коли із хати вийшли ми,
ще тільки розсвітало...
Під білим килимом зими
усе навколо спало.

В пухнаті сукні і свитки
ялини повдягались,
кущі насунули шапки
і вовною пишались.

Укрилось ряднами село,
безмежний степ біліє,
стежки й дороги занесло,
і цяточки не мріє.

Безмежна тиша навкруги —
ні голосу, ні шуму...
На все навіяли сніги
якусь глибоку думу.

І, може, думає усе,
коли той день настане,
як з півдня вітер принесе
уклін, привіт весняний.

Скоро сонечко пригріє...

Скоро сонечко пригріє,
потечуть струмки,
темний гай зазеленіє,
зацвітуть квітки.

Підем ми тоді з тобою
в ліс на цілий день
і натішимось весною,
і наслухаємось пісень.

На різдво горить ялинка...

На різдво горить ялинка,
Свічечки блищать...
Дітки бігають круг неї,
Ніжки тупотять.

Дід Мороз прийшов у хату
І поклав мішок,
А в мішку всього багато
Для малих діток.

Стали діти розбирати,
Рвуть мішок із рук...
Зацікавивсь і спустився
Над мішком павук.

В залі розкішній сяє ялинка...

В залі розкішній сяє ялинка,
Сяє в намисті, сяє в цяцьках,
І задивилася в вікна дитинка
З слізьми в очах.
Так їй хотілося бігати багато,
Жабкою плигати, лазить жучком,
Дуже хотілось, та її тато
Був мужиком.
В хаті селянській сяє ялинка,
Капають роси в грі чарівній,
Хліба черствого чорна скоринка
Висить на ній.

А мій Буба-чарівничка...

А мій Буба-чарівничка
Знає, скільки два та одиничка.
А іноді як піде,
То і три з одним складе.
А складати одиниці —
Це йому одні дурниці.
А як свіжа голова,
Знає, скільки два та два.
А як років сто мине —
Й не таке іще утне.
Хоч погані оці вірші,
А бувають іще гірші.

Жив собі зайчик...

Жив собі зайчик в бузиновій хатці,
Мився з миски, спав на канапці,
Мав кожуха і сіренькі капці.

Сіяв моркву, редьку і капусту,
Щоб не було в животику пусто,
А в коморі щоб лежало густо.

*Весна, весна!
Радійте, дітки...*

Весна, весна! Радійте, дітки!
Ховайте швидше саночки!
Немов пташки, летіть із клітки,—
З кімнати, з хати у садки.

А там, в садочках,— сонце, співи.
В траві фіалки зацвіли...
Джмелі і бджілки загули,
І скрізь метелики щасливі.

Ой, навіщо мені листя...

Ой, навіщо мені листя,
Коли вже іде зима,
Коли холодно вже стало
І пташок ніде нема.

Краще скину я листочки
І тихесенько засну.
Буду спати, буду ждати
Сонце, радість і весну.

Мавпа бігала, гуляла...

Мавпа бігала, гуляла
Та пташок перекривляла.
Та на лишенько, бджола
Десь над вухом загула...
Що тут думати-гадати...
Та відомо що — тікати!
Коли бачить мавпа — бочка!
І, здається, з-під медочка!
Треба в неї заховатись
І медком поласуватись.

Біга зайчик-скакунець...

Біга зайчик-скакунець,
В затишок тікає.
А зима на помелі
Зайця доганяє.

Зайчик бачить, що біда —
Під дубом сховався.
А зима тут снігу — кидь!
Там малий й zostався.

А от білка із дупла
Хвостик виставляє.
А зима в дупло мерщій
Снігу напихає.

А як вгледіла вона
Горобців на гілці,
Плиг туди — і горобці
В сніговій тарілці.

А уранці, щоб спочить,
На сосну злетіла,
І в ту ж саму мить сосна
Снігом забіліла...

Дужче сонце припекло,
Розлило струмочки
І промінням золотим
Просякло листочки.

Бачить з лютістю зима,
Що не буде долі,
А морозика нема
Ні в гаю, ні в полі.

А вітри-гінці летять,
Про весну співають.
Сосни весело шумлять,
І струмочки грають.

Що робить, куди втекти,
Як під носом лихо?!
Докоритися, лягти
Та умерти тихо...

Гриць

Морозець аж пече!
А Грицеві — нічого!
Йому аж гаряче,
Аж піт на лобі в його.

Робота нелегка,
Та Гриць не знає змору,
Він тягне громака
З долини аж на гору.

А далі сяде Гриць
І випростає ніжки.
Без теплих рукавиць
Тримати краще віжки.

Натягне їх — і «но-о!»,
І лине, аж гуркоче...
Ну що, коли воно
На дерево наскоче?!

Ялинка

Раз я взувся в чобітки,
одягнувся в козушинку,
сам запрягся в саночки
і поїхав по ялинку.

Ледве я зрубати встиг,
ледве став ялинку брати,
а на мене зайчик — плиг!
Став ялинку віднімати.

Я — сюди, а він — туди...
«Не віддам, — кричить, — нізащо!
Ти ялинку посади,
А тоді рубай, ледащо!

Не пушу, і не проси!
І цяцьками можна гратись:
порубаєте ліси —
ніде буде і сховатись.

А у лісі скрізь вовки,
і ведмеді, і лисиці,
і ворони, і граки,
і розбійниці-синиці».

Страшно стало...

«Ой, пусти!

Не держи мене за поли!

Бідний зайчику, прости,—

я не буду більш ніколи!»

Низько, низько я зігнувсь,

і ще нижче скинув шапку...

Зайчик весело всміхнувсь

і подав сіреньку лапку.

Весна

«Теплінь. Весна іде!» —

Сказала так бабуся.

Весна іде? Та де?

Коли в вікно дивлюся —

Аж справді йде весна.

Ось стала біля ставу,

Всміхнулася ясна

І кинула купаву.

Купава розцвіла,

На хвилях загойдалась.

Весна ж у ліс пішла,

Ішла і усміхалась.

Дерева ожили!

Весна їх всіх вітала

І листом із поли

Їх рясно обсипала.

Берізці молодій

Сережки почепила,

Билиночці блідій —

Дзвіночок, щоб дзвонила.

Дарунки роздала,
З усіми попрощалась,
І в поле, в степ пішла,
Ішла і усміхалась.

Прийшла. Важкий мішок
З плечей своїх зложила
І тисячі пташок
В широкий степ пустила.

І степ загомонів,
Почулись співи, крики.
Взялися до смичків
І коники-музики.

Там перепел: «Ха-ваві!»
Там «бу-бу!» над водою.
Цупке щось дерти став
Деркач між осокою.

В повітрі, мов квітки,
Метелики літали.
Гули джмелі, бджілки
І меду скрізь шукали.

Та світу вже весна
Не бачила й не чула,
Давно уже вона
Натомлена заснула.

Івасик

Вже покорчилися сніги.
Вже в яри потоки ллються,
Зеленіють береги,
В небі жайворонки в'ються.

Вже ось-ось сади, гаї
Уберуть зелені шати.
Защебечуть солов'ї,
Стануть горлиці турчати.

А Івасик день у день
В місті десь в шевця працює.
Він не чує ні пісень,
Ні казок лісів не чує.

Замість лісу і степів,
Стали мурами палати...
І Івасик захотів
В полі з батечком орати.

Рано-вранці він в мішок
Поскладав усе, що треба,
І подався до пташок,
До гаїв, до гір, до неба.

Іменини

Вчорашній день минув чудово!
Ведмідь приліг біля пенька
І там попав він випадково
На іменини до жука.

Було там різних страв чимало:
Сливки, і яблука, й грушки,
Книші, перепічки, і сало,
І навіть наші пиріжки.

Гостей посходилося до лиха —
І то у будень, серед дня!
Сидить на покуті жучиха,
А поруч жук і жученя.

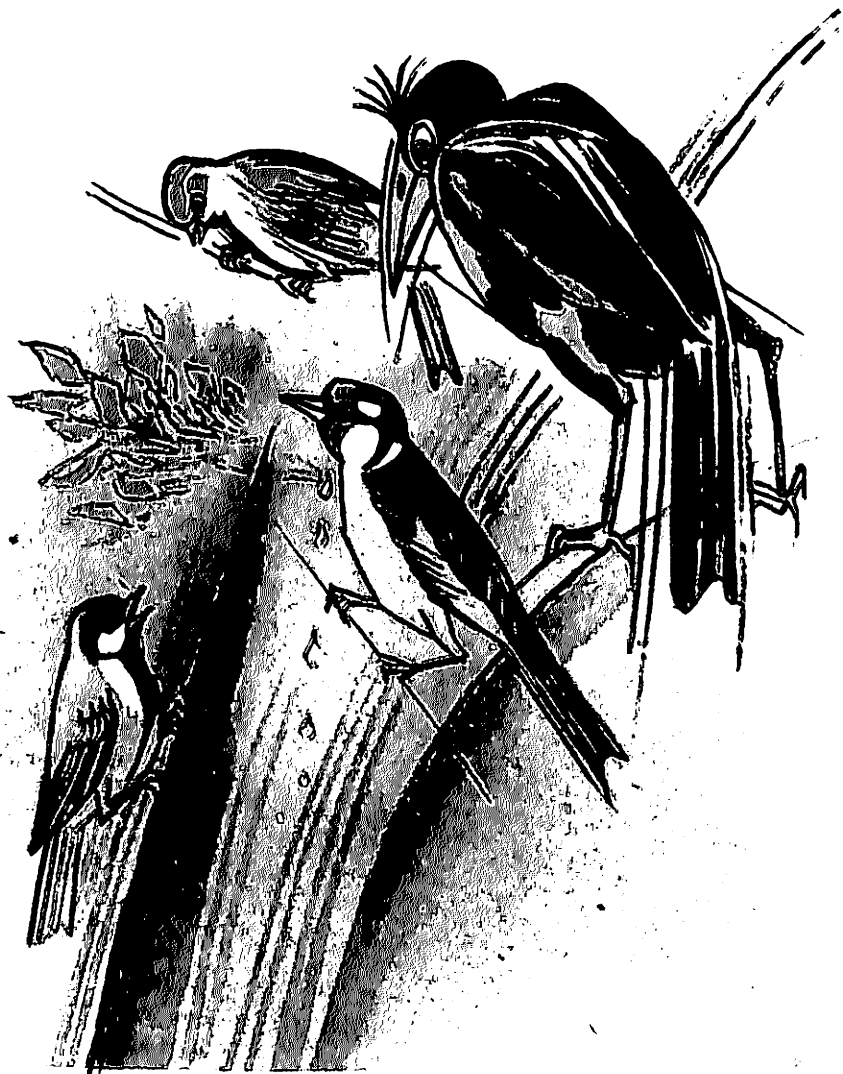
Немов не бачивши ніколи,
Комахи сало, хліб тягли,
Бабки ж, метелики і бджоли
Лише солодкий чай пили.

Сіренький вовк узяв горщатко
І випив борщ напідпитку,
Сміялись всі, а жученятко
На скрипці грало на пеньку.

Ведмідь старий згадав минуле,
З жуком пустився у танок,
А потім всі лягли й поснули
На свіжій килимі з квіток.

Білі гуси летять над лугами...

Щиглик

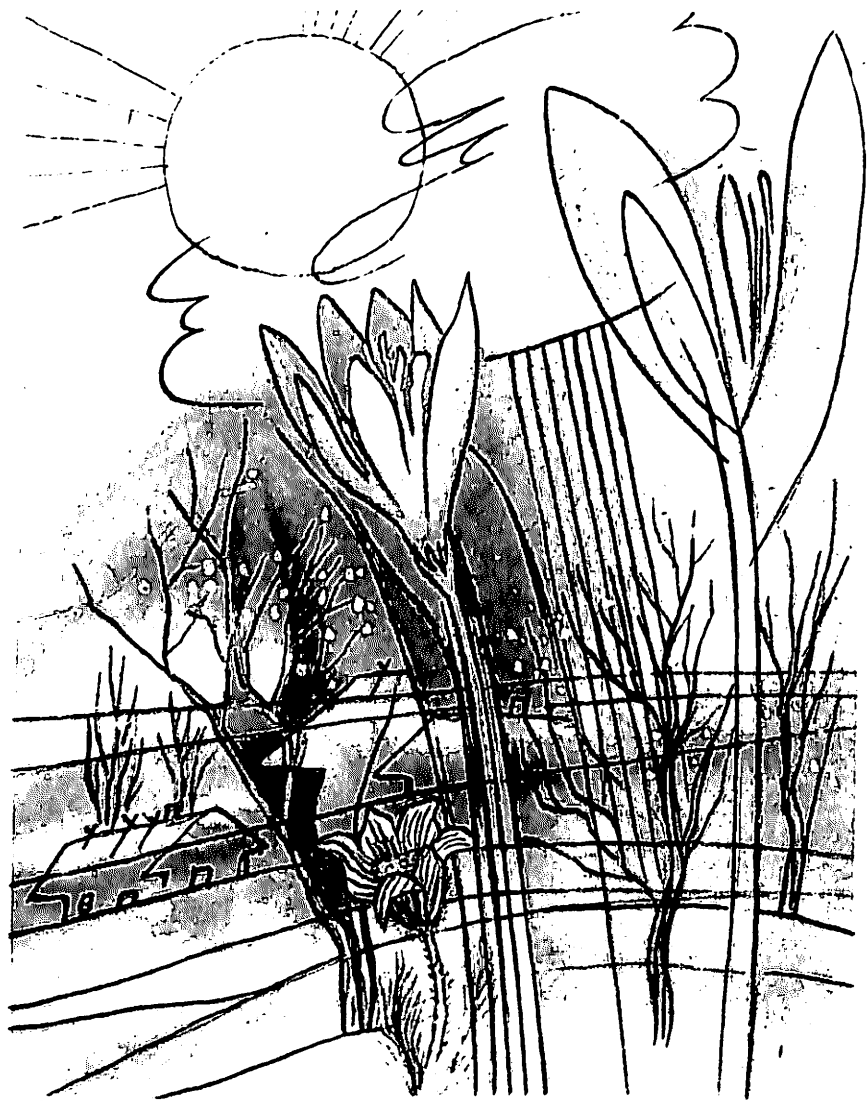
Біга зайчик-скакунець...

Ліс восени

Качечка

Довго хмарами небо покрите було...

О слово рідне! Орле скугтий!

Трусинятко

Було у нас мале трусинятко,
Маленьке, кругленьке, як курчатко.

Жило за мішком з пшеницею або під піччю,
Погуляти виходило тільки ніччю.

Мало воно ворога страшного —
Кота злого-презлого.

Бувало, кіт заплющить одно око
І дивиться труса в саму душу
глибоко-глибоко...

Щоб зробити приємність, мій синочок
Виносив труса до курчат, до квочок,

Пускав його побігати по садочку,
Садовив його під кущем в холодочку.

Показував горобців, сороку,
Становив його на ожину високу,

Запихав його в невеличку скриньку,
Щоб відпочив трусик хоч на хвилинку.

Троянди

Або розгортав страшенно цікаву книжку
І читав йому про крота, про мишку.

Вчив трусика і самого читати,
Як слід олівець між пучечками тримати.

Часом виламував бузинову гілку
І вчив його грати на сопілку.

Коли кінчалися години науки,
Дозволялось тусові викидати різні штуки.

Трусик ставав на задні ніжки
І дивився, чи немає де кішки.

Коли бачив, що ніде немає,
Бувало, бігає, м'ячиком стрибає.

Та вмивається, вмивається; чепуриться,
На личеньку ні пороху, ні плямочки не лишиться.

Зате, як то воно десь почує собаку,
Не знає, де дітися з переляку.

Кинеться вперед, назад, праворуч, ліворуч,
Наче пес гавкнув не за ставом, а поруч.

Отаке було у нас трусинятко,
Маленьке, кругленьке, як курчатко.

Бджілка і зозуля

«Бджілко! — крикнула зозуля,—
Сядь, спочинь зо мною.
Любо, мило спочивати
В холодку весною!

Будем звідси ми дивитись,
Як земля радіє,
Як горить і сяє сонце,
Як садок біліє.

Будем слухати з тобою,
Як стени співають,
Як шумлять широкі ріки,
Як вітри гуляють».

«Ой зозуленько ледача,—
Бджілка одказала.—
Чи не гріх тобі казати,
Щоб і я гуляла?!

Подивися: все працює
На широкім світі,
І у лісі, і у полі,
І в ясній блакиті.

Ось несе горобчик гусінь
Діток годувати,
Ось комашка травку тягне
Хатку будувати.

Там кує ковалик-дятел,
Нірку жук копає,
В небі вітер хмару гонить,
Де дощу немає.

Чи не соромно ж, зозуле,
Цілий день гуляти?
Чи не краще й веселіше
Жити-працювати?!

Прощай: немає часу!
Треба мед збирати,
Треба кожну квітку в полі
Бджілці облітати.

Як зима страшна настане,
Полетиш ти в вирій,
Я ж останусь зимувати
На Україні милій.

Буду ж дбати я весною,
Щоб було що їсти,
Як сніги та хмари вкриють
Сонце променисте».

Заспівала бджілка пісню,
В сизім полі зникла.
А зозуля засмутилась,
Бо робить не звикла.

Ліс восени

Давно вже скошені лани,
Стоять степи похило,
А в лісі, в лісі восени
Так любо ще, так мило.

На липах листя золоте
Тріпоче понад вами,
Неначе знову ліс цвіте
Осінніми квітками.

Там наче макові квітки
На гілці зайнялися,
Там наче жовті нагідки
Промінням пройнялися.

Тут в росах квіти лісові,
Там струмені прозорі,
Ось кущ біліє на траві,
Як шум на синім морі.

Там шпак доспіває пісні,
Всю душу виливає,
Якісь брехеньки голосні
Сорока розпускає.

Ось жовтий лист на зайця впав,
І заєць стрепенувся,
Схопивсь, на задні лапки став
І вбік кудись метнувся.

Он ледве чутно ходить лис.
То зникне між травною,
То вгору дивиться кудись
І крутить головою.

А вколо листя золоте
Тріпоче понад нами,
Неначе вдруге ліс цвіте
Осінніми квітками.

Степ

Степ в е с н о ю — наче килим,
Сонце кидає нитки,
Вишиває візерунки,
То розводи, то квітки.

Зеленіє степ весною,
З кожним днем пишніш стає,
То обсіплеться росою,
То враз пахощі полле.

Степ у л і т і — наче море,
Розіслався навкруги,
Хто його обійме зором,
Хто угледить береги?!

Ось подув південний вітер,
Захиталось море трав.
Справді, гляньте: степ широкий
Буйним сизим морем став!

Мов пустеля неоглядна,
Степ пожовклий в о с е н и.
Мов пісок, рудіють трави,
Не шумлять уже вони.

Не почуєте вже співу
Голосних, дзвінких пташок,
Не побачите ніде вже
Ні разводів, ні квіток.

Степ з и м о ю — мов перина,
Біла, рівна і м'яка.
Спить на ній зима холодна,
Баба люта і лиха.

Мертвий сон старої баби
Злі морози стережуть,
Доки їх вітри південні
У яри не заметуть.

Хоробрий вояк

Мій синочок — розбишака:
Чи то кіт, чи то собака,—
Він нічого не боїться —
Лізе биться.

Та хоробрий мій синочок
Все чомусь не йде в садочок.
Розкажу я вам, чому
В сад не хочеться йому.

Вчора вийшов він із хати,
Щоб в садку пополювати
На шпака або сороку...
Все як слід: шаблюка збоку,
Стріли, лук і сагайдак.
Глянеш — вилитий козак.

Гордо син мій йде по саду,
На колесах кінь іззаду,
Хоче плигати, гуляти,
Хоче весело заржати,
Та майстрам прийшла охота
Йому з липи втяти рота.

Ось і сад, густий та темний,
Та такий страшний, таємний...
І вояк мій став, спинився,
На коня свого схилився:
«Далі, конику, не їдь:
Може вибігти ведмідь!»

Тільки встиг він це сказати,
Як вилазить жук рогатий!
Так злякався мій козак,
Що забув про сагайдак.
Кинув все! І став тікати
Та кричати: «Батьку! Мати!»
А жучок ізліз на пень
Та й сміявся цілий день.

Ранок на ставку

Маленький хлопчик в човен сів,
Махнув весельцем — і поплив.
Світало. Сонечко вставало.
Ховався ранішній туман.
В росі сріблився сизий лан,
І на верхів'ях лісу сонце грало.
Спинився хлопчик. Ось — краса!
Цвітуть хмарками небеса,
Літають зграями качки,
Щебечуть весело пташки.
Десь чути чайки ніжний плач.
Тут — перепілка, там — деркач.
А он в зеленому ліску
Кує зозуля: «Ку-ку-ку!»
Навколо човника рибки
Ведуть в воді свої танки.
І хлопчик тихо задрімав,
А човник все його гойдав...
І снились сні йому ясні,
І чулись радісні пісні...

Вовченя

Раз веселі, милі діти
На лужку зривали квіти,
Коли — зирк! Аж вовченя...
Так завбільшки з кошеня.

Діти вгледіли, спинились,
З вовчням розговорились,
Звідки, хто воно, чиє,
І чи мама в його є.

Вовченя їм розказало,
Як воно само гуляло,
Як за ним погнавсь їжак,
Як він хрюкнув... просто жах!

Розказало, як тікало,
Як сюди, на луг, попало,
І тепер не знає, де
Свою голову складе.

Залилось мале сльозами:
«Хочу, хочу в ліс до мами!
Але там їжак мене,
Мабуть, знову нажене!»

Стали діти розважати,
Дрібні сльози утирати:
«Та не плач-бо, не журись,
Краще в поле подивись!»

Зирк! Аж в полі, у пшениці,
Очі блискають вовчиці.
«Мамо! матінко моя!» —
Тільки чулося здаля.

Жаба

Не слухався хлопчик своєї мами:
Грався біля помийної ями.
А у ямі сіра жабка сиділа,
От вона в ротуку хлопчика
 побувати й захотіла.

Тільки хлопчику прийшла охота
Трошки роззявити рота —
Жабка плиг йому в горлянку саму!
Засмутив хлопчик свою маму...

Треба доктора Хавчина звати,
Треба жабку з ротика виганяти!
Доктор Хавчин добре дбає,
Жабку із ротика квачиком виганяє.

Від жарочку у ротуку сохло,—
От жабеня без води і здохло.
Як витягли жабеня за ніжку,
Перестав хлопчик лежати в ліжку.
Грається тепер він, та не біля ями,
Бо не хоче знову засмутити мами...

Рак — рибалка

Хлопчик з вудкою дрімав
Та й ліг на травичку.
А рачок за вудку — смик!
Та й потяг у річку.

А уранці виліз рак,
Вийняв хліба скибку,
На гачечок почепив
Та і вудить рибку.

Повний кошик навудив,
Не вудивши зроду.
Далі кошика узяв
Та й поліз у воду.

Але риби у воді
Ожили відразу,
Пригадали свою смерть,
Аж пищать від сказу.

І взялись вони товкти
Рака-розбишаку:
Той лозину добру взяв,
Той схопив ломаку.

Рак посинів від жаху,
Труситься, голосить,
Вгору клешні простяга,
На колінах просить:

«Ой, не буду! Закажу
І сину, й онуку!»
Але риби ще б товкли,
Та вгледіли шуку.

Зайчик і жабка

Глянув зайчик на бузок
І угледів жабку,
Потихеньку підійшов
Та й смикнув за лапку.

А зелена жабка: «Ква!» —
З жаху затрусилась
Та з куща на землю — плиг!
Ледве не убилась.

Пташка

«Про що, пташко, нам співаєш
Пісню голосну?» —
«Я співаю всьому світу
Пісню про весну.

Про її квітки пахучі,
Про сади, гаї...
Раджу я і вам співати,
Дітоньки мої».

Качечка

Ой качечко, поведи
Каченяток до води.
Хай рясочки покуштують,
Хай рибкою поласують.
Ой качечко, поведи.

Як лисичка прибіжить,
Загавкає, заскавчить,
Застукає ніженьками,
Заклацає зубоньками,
Як лисичка прибіжить...

Ой качечко, не йди
На пісочок із води,
Щоб лисичка не піймала,
Каченяток не забрала,
Ой, на берег не йди!

Хай ніженьки тупотять,
Хай зубоньки цокотять!
Як виростуть каченята,
Піднімуться на крилята
Та й додому полетять.

Киця

— Кицю, кицю,
Де була?
Що ти їла,
Що пила?

— Я на річці була,
Там водичку пила,
А що їла — не скажу,
Тільки хвостик покажу.

Поєдинок

Мовчить Чернак, не спить Король,
А сльози — капі «Прощайте, кури,
І ви, кохані, рідні мури...»
Ось-ось розітнеться пароль * —
І вийде ворог злий, похмурий.
Всю ніч не заснуть вороги
І дуже гострять остроги.

І ранок в злотову вінку
На обрій вийшов і всміхнувся.
Король прокинувся, стрепенувся,
Хотів гукнуть: «Ку-ку-рі-ку!» —
Та враз закашлявся, поперхнувся:
Він погляд Чернака зустрів
І журно голову схилив.

Ось-ось почнеться бій... Шумлять,
Як арфи, сосни; вітер грає.
До сина мати припадає,
І сльози курячі біжать...
Уже із ношами ідуть,—
Кого лобжать, понесуть?!

* Пароль — знак, число (авт.).

«Ну, сходьтесь: раз! Ну, сходьтесь:
два!» —

Сказали разом секунданти *.
А може б, помирились, франти **,
Поки ще ціла голова
І не порвались аксельбанти ***.
Король говорить: «Нізащо!»
Чернак буркнув: «Мовчи, ледащо!»

І стали битись юнаки
Дзьобами, крилами, ногами,
Впивались в груди острогами
І пір'я кидали шматки,
І кров гарячими струмками
Текла, шуміла під ногами.

І рило підвела свиня,
Пішла туди, де кров лилася,
Свинячим гнівом зайнялася:
«А що це тут за метушня?
Зчинили крик! Мовчать мені!
Заснуть не даєте свині!»
Король утік... а на кілку
Чернак гукнув: «Ку-ку-рі-ку!»

* Секунданти — свідки поєдинку.
** Франти — джигуни, модно вдягнені чоловіки.
*** Аксельбанти — прикраси на військовій одежі.

Морквяний хлопчик

Їхав хлопчик морквяний,
Коник буряковий,
На нім шапка з лободи,
Жупан лопуховий,

Пістолети з качана,
Кулі з бараболі,
А шабелька з пастернаку,
Стремена з квасолі.

Їде хлопчик морквяний,
Під ним коник грає.
Надигнали його свинки —
Цілісінька згряя!

Він вихвата пістолета,
Став свинки стріляти.
Свині кулі похватили, —
Нічим воювати.

Він узявся за шабельку,
Став свині рубати.
Геть шабельку свині згризли, —
Нічим воювати!

«Ну, сходьтесь: раз! Ну, сходьтесь:
два!» —

Сказали разом секунданти *.
А може б, помирились, франти **,
Поки ще ціла голова
І не порвались аксельбанти ***.
Король говорить: «Нізащо!»
Чернак буркнув: «Мовчи, ледащо!»

І стали битись юнаки
Дзьобами, крилами, ногами,
Впивались в груди острогами
І пір'я кидали шматки,
І кров гарячими струмками
Текла, шуміла під ногами.

І рило підвела свиня,
Пішла туди, де кров лилася,
Свинячим гнівом зайнялася:
«А що це тут за метушня?
Зчинили крик! Мовчать мені!
Заснуть не даєте свині!»
Король утік... а на кілку
Чернак гукнув: «Ку-ку-рі-ку!»

* Секунданти — свідки поединку.

** Франти — джигуни, модно вдягнені чоловіки.

*** Аксельбанти — прикраси на військовій одежі.

Морквяний хлопчик

Їхав хлопчик морквяний,
Коник буряковий,
На нім шапка з лободи,
Жупан лопуховий,

Пістолети з качана,
Кулі з бараболі,
А шабелька з пастернаку,
Стремена з квасолі.

Їде хлопчик морквяний,
Під ним коник грає.
Надигнали його свинки —
Цілісінька згряя!

Він вихвата пістолета,
Став свинки стріляти.
Свині кулі похватали,—
Нічим воювати.

Він узявся за шабельку,
Став свині рубати.
Геть шабельку свині згризли,—
Нічим воювати!

Обернувся туди-сюди,
Хтів у ліс тікати:
Через тії люті звірі
Мушу пропадати!

Ідуть люди, ідуть люди,
Ідуть край дороги,
Чисто свині все поїли,
Тільки й видно ноги.

Метелики

Погляньте, погляньте, яка благодать!
Дивіться: метелики з неба летять!
Квітки повмирили усюди надворі,—
Морозець малює на шибках узорі...
Картинкою гарною стане віконце,
Як трошки поблискає золотом сонце.
Погляньте, погляньте, яка благодать:
Метелики з неба летять і летять.

Чарівні звуки

Привіт на крилах прилетів,
Метелик білий в час зимовий...
Хтось добрий, ніжний, невідомий
Зіткнув його з найтонших слів.

Ніжніше дзвону двох квіток
Два слова соняшно сміються...
А в мене сльози й сльози ллються,
Як сонцем збуджений потік.

Хай мені зоріють зорі...

Хай мені зоріють зорі,
Доки сонце моє спить...
Човен мій в бурхливім морі
Серед гострих скель летить.

Вже недовго ранку ждати —
В хмарах папороть цвіте...
Це іде мене стрівати
Моє сонце золоте.

І казка знов розкажеться...

І казка знов розкажеться,
Таємна, чарівна,
І ще раз нам покажеться
Нове життя, весна.

Під теплими проміннями
Природа оживе,
І чарами-веліннями
Розбудить все живе.

Метелики, комашечки
Почнуть свої танки,
І повні меду чашечки
розкриють їм квітки.

Та жити не збирається
Вже серденько моє,
Крізь сльози усміхається,
Зозулею кує.

Не роки — дні вилічує
Не другим, а мені
І тернями завітчує
Труну на чужині.

Лісовий трусик

Виліз Трусик. Озирнувсь.
Став на задні: щось послухав...
Шийку лапкою почухав
І доріжкою метнувсь.

Став. Назад і вправо — зирк!
Тиша. Вискочив на гірку.
Аж — сорока! Круты! — і в нірку!
Сів. Сидить. Анічичирк.

Журавлі

Прилетіли журавлі,
Сіли в полі на ріллі,
То пасуться, то курличуть,—
Мабуть, це Весну вже кличуть.

Ходять довгі журавлі,
Щось вишукують в землі,
Щось воркують, щось віщують,
Вже Весну, здається, чують.

А здаля вже крався лис...
Шії витягли, знялись,
Закурликали з-під хмари
І злетіли на мочари.

У квітках летить Весна,
Журавлів шука й не зна,
Що вони їй вістунами
Відчиняють всюди брами.

Линуть в небі журавлі,
А курличуть до землі...
Линуть сірими ключами,
Відмикають білі брами.

Їжачок

Пошив собі їжачок
З будякових колючок
Гарнесенький кожущок.

Лізе ввечері з кущів,
Не боїться він ні псів,
Ні лисичок, ні вовків.

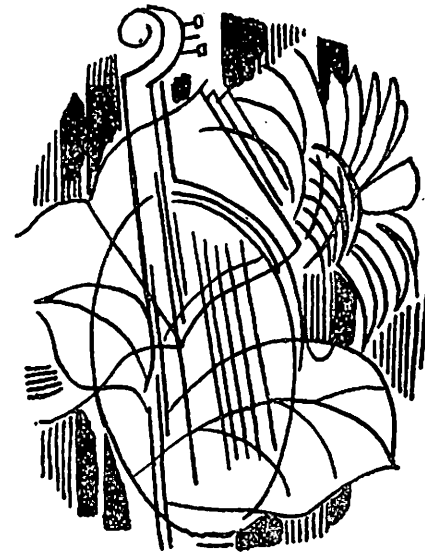
Хай хтось вкусить — заскавчить,
На весь ліс заверещить,
На край світа забіжить.

Каченята

Качечка іде,
Каченят веде.
Веде малих на травичку,
На рясочку, на водичку.
Йде, йде,
Каченят веде.
Каченята малесенькі,
Наче пушок, легесенькі.
Ідуть, ідуть, гойдаються,
Наче в річці купаються.
Побачили мушку — стали
І дихати перестали!
А мушечка враз злетіла
І на квітку поруч сіла!
Стали малі підкрадатись,
Стала мушка оглядатись.
Знов знялася над землею —
Каченята враз за нею!
Біжать, плигають, стрибають,
Ніяк мушки не піймають!
Потомились, посідали —
Гуртом мушки не піймали!
Відпочили, встали швидко,
Бо ставочок зблизька видко.

Тільки крильця розгорнули,
Тільки крильцями махнули —
Розси ались на ставочок,
Як намистечка разочок.
Розсипались, розплелися,
Водиченьки напилися.
Вмиваються, купаються,
Як човники, гойдаються.
Хлюпочуться,
Полощуться,
Виспівують свою вроду.
За рибкою — шубовсть в воду!
За мушками ганяються,
Вглядять жабку — злякаються,
В очерети сховаються.

Світ в мені, і в світі я

В степу

Розцвіли дзвіночки-квіти,
Ніжні дзвони із блакиті...
Сонце море сонця лле!..
Хтось у дзвони тихо б'є...

Хтось у дзвони тихо дзвонить:
Бог чи коник степовий,—
Я не знаю; в травах тоне
Той дзвонарик світовий.

Я молюся небесам.
Віра в мене дужче криці,—
Степ — один суцільний храм!
Скрізь церкви, церкви, дзвіниці,
Співи, дзвони, фіміам.

Я молюсь. Душа моя
Скрізь в повітрі розлилася,
Степом, небом пройнялася.
Світ в мені, і в світі я!

Серед степу

В дитинстві ще... давно, давно колись
Я вибіг з хати в день майовий...
Шумів травою степ шовковий,
Сміявся день, пісні лились...

Весь божий світ сміявся, радів...
Раділо сонце, ниви, луки...
І я не виніс щастя-муки,
І задзвеніли в серці звуки,
І розітнувсь мій перший спів.

Чарівний край

Дві хмароньки плили кудись
в убранні золотім
і мовчки зупинилися
над краєм чарівним.
Річки ясні жемчужились,
шуміли і плили,
лани мішались з луками,
пахтіли і цвіли.
І довго ще дві хмароньки
стояли мовчки в ряд
і, пливучи, спинилися,
щоб глянути назад.

Райдуга

Райдуга з неба злетіла,
Райдуга впала на землю,
Барвами вкрила долину,
Плава і в'ється над нею,
Ніжно її обіймає,

Ясно всміхається сонцю,
Крила йому простягає...
Райдуга з неба упала,
Райдуга впала на землю...

Зимою

Дивилося сонце на срібнії віти,
Всміхалося їм, і вони не змогли
Усмішки блискучого сонця стерпіти
І танути в млості якійсь почали...

До сонця

На гори високі, на срібло снігів!
На саму далеку вершину!
З якої раніше крилатих орлів,
Вітаючи, ранок я стріну...

За хмари! Де сонце блискуче жие,
Не томлячись сяєво лити...
Де світу набрав би я в серце своє
І сам уже зміг би світити.

Конвалія

Очі розкрила конвалія біла
І в дивуванні застигла, зомліла...
Бо біля неї не трави всміхались,
Бо понад нею не віти гойдались,—
Мовчки кімната пустельна сіріла...

Де ж тії пестоші вітру летючого,
Де ж тії квітоньки гаю пахучого,
Де ж тії ночі сріблясто-блакитні,
Де ж тії ранки рожеві, привітні,
Де ж тії усміхи сонця блискучого?!

О, не одна ти не в рідній оселі...
Квітко! Прокинувсь і я у пустелі!
Марив — мене оточатимуть люди.
Глянув — чорніють, сіріють усюди
Ворони, змії та з каменю скелі.

Іскра

Вона б ще жеврїти могла,
Та більше жеврїть не схотїла,
Ураз всю мїць свою взяла,
Всю нїч осяяла — і стїлла...

Погасла іскронька мала,
Рожеве світло більш не лється.
І шкода сїява і тепла,
І нїч темнїшою здається...

Дарма! Лишивсь від тебе слїд..
Заб'є бенкет колись горою,
І на йому згадає світ
Про нїч, осяяну тобою!

Дві хмароньки

Раз високо над горами,
уранці повесні,
дві хмароньки плили кудись,
легенькі і ясні.

Удосвіта дві хмароньки
зустрілися вгорі
і мовчки зупинилися,
як тії дві зорі.

Дві хмароньки зустрілися
удосвіта колись,
зустрілися, спинилися,
за рученьки взялись.

Хотілось їм зостатися
укупі бути вік,
а вітер злий сміявся вже
десь збоку біля них.

І стали тихо плакати
дві хмароньки ясні,
і сльози їхні падали,
сріблясті і рясні.

А трави в свої рученьки
ловили радо їх
і гралась, ніби в крем'яхів,
сльозами хмарок тих

Ой не сійтесь, сніги...

Ой не сійтесь, сніги, ой не сійтесь, рясні,
Не губіть ви останньої слави.
Гріє здалеку землю усмішка весни,
Пробиваються проліски, трави.

Не злякаться вам нікого, холодні сніги,
Бо розтопить вас сонце блискуче,
І нечуваний сміх залуна навкруги,
Як тікати ви будете в кручі.

Ой не сійтесь, сніги, ой не сійтесь, рясні,
Згиньте в темній безодні навіки!
Хоча пізно, а все ж діждемось ми весни,—
Свята волі, і світла, і втіхи.

Літньої ночі

Дихають тихо акації ніжні,
Злегка колишуться в сутіні срібній,
Дивляться мовчки на місяць, на зорі,
Дивляться в світ, ним, ясным, зачаровані...

Чом я, скажіть, не акація ніжна,
Нащо думки мене спалюють, мучать?!
Чом я не можу забутись остільки,
Щоб лише міг я дивитись і дихати?..

*Сонце на обрії,
ранок встає...*

Сонце на обрії, ранок встає,
Браття, вставайте,
Сонце стривайте:
Ранок встає.

Сестри, збирайте і зносьте квітки
Будем співати,
Сонце квітчати —
Зносьте квітки.

Браття, бандури і кобзи беріть:
Будемо грати,
Ранок вітати, —
Кобзи беріть.

Сонце на обрії, ранок встає, —
Грайте ж, співайте,
Сонце стривайте...
Ранок встає.

Лебединій зграї

Ви в ірій линете від сірого туману,
Від сірих днів, від суму і нудьги
На срібло чистеє спокійного лиману,
На пишні береги.

І скільки вас в борні розбилось об граніти,
І скільки вас сконало серед мук, —
Але і смерть була безсила вас спинити
І вбить ваш вільний дух...

*Довго хмарами
небо покрите було...*

Довго хмарами небо покрите було,
Довго землю встеляли тумани,
А сьогодні — дивлюсь — і весна, і тепло,
І блакить, і повітря весняне.

Все радіє, живе і співа навкруги,
Ніби дихають луки і ниви,
І в струмки обертаються білі сніги,
І туркочуть, як голуби сиві.

Я стояв і дививсь, і здавалось мені,
Що кричать журавлі десь в блакиті,
Що несуть вони нам і любов, і пісні,
І тепло, і розкоші, і квіти.

Я дививсь і радів, що минула зима,
Що весна наближається, літо...
Коли глядь — уже сонця ясного нема,
Небо ж хмарами сизими вкрито...

Жита з волошками...

Жита з волошками, і луки, і гаї,
І всі розкоші весняні,
Всю вроду, всю красу безкраю —
Як втілити її, не знаю,
В слова, в пісні мої.

Де взяти кольорів стобарвних і живих
Для трав і квітів весняних,
Де взять мелодій, слів і звуків
Для всіх пісень гаїв і луків
І шуму хвиль річних?!

Ах, знаю де! Я в казку дивную свою
Усю фантазію ввіллю,
Зроблю усе живим, чудовним,
Таємності, розкошів повним, —
І в казці дійсність відіб'ю.

*Біг я далеко від
смутку і горя...*

Біг я далеко від смутку і горя...
Біг — і прибіг я до вільного моря:
«Море! о море, море розкішне,
Втіш моє серце, серце невтішне!»
...Звуків утіхи шукаючи в шумі,
Камінь обняв я і слухав в задумі...
Море про власне могутньо співало,
Море нічого мені не сказало.
«Кедри, чинари, гранати, мімози,
Втіште мене ви і висушіть сльози,
Ніж в моїм серці, в крові мої груди...
Гляньте, як зранили їх мені люди...»
Дерево міцно обняв я в задумі,
Звуків утіхи шукаючи в шумі...
Тихо про власне шуміли гранати,
Кров мого серця не вмiли уйняти...
Я серед степу: вертаюсь додому...
Краю немає степу голубому...
Краю і смутку моему немає,
Палить він душу мою, розриває...
...Чув я: іде боротьба в моїм краю...
Втіху собі я в борні відшукаю,
Славою я свої рани загою...
Дайте, борці, мені кращую зброю!

В Криму

Цикл

В обіймах хмар мовчали скелі...
І хмари так казали їм:
«О любі сестри, полетім
В краї щасливі і веселі...»
В обіймах хмар мовчали скелі...
І хмари тихо полетіли...
І сльози сріблились на них...
І ніби сльози, з скель німих
Каміння, котячись, сіріли...
І хмари тихо полетіли...

* * *

Літній вечір... Гори в млі,
В золоті вершини...
А під ними лється десь
Пісня України.
Гасне вечір... Сон обняв...
А між горами літа
Пісня України.
Ніч давно... Заснуло все...
Тільки море плине,
Та щєбече понад ним
Пісня України.

* * *

Вічне море вічно леться,
Не спиняється й на мить,
То об скелі сірі б'ється,
То пісні свої шумить...

Чом же я не вільне море,
Чом мовчу я цілі дні?!
Чом так тяжко люте горе
Груди стискує мені?..

* * *

Я на камені над морем,
Легко, весело мені...
Я співаю пісню морю,
І воно мені співа...

Вечорі... В хмарах гори,
Обнімає землю сон,
А мій дужий спів лунає
І гуде над шумом хвиль.

Проспівав я пісню морю,
Ліг на камінь і лежу...
Ніби пісня, леться море,
Ніби рими, хвилі б'ють.

* * *

Вийди, о, вийди! Я жду тебе, жду!
Тихо, і ясно, і пусто в саду.
Сплять кипариси, дримають гранати,
Ніч розкидає сріблясті шати...

Кедр до мімози схилюся і спить,
Ніжно мімоза щось кедру шумить.
Море купається в місячній світлі,
Дихають важко троянди розквітлі.

Вийди, о, вийди! Я жду тебе, жду!
Тихо, і ясно, і пусто в саду...
Сплять кипариси, дримають гранати,
Ніч над землею розкинула шати.

* * *

Осріблені місяцем гори блищать,
Їм кедри і сосни казки шелестять,
І дивні пісні їм співають вітри,
Що нишком підслухали в моря, згори.

Осяяні місяцем, гори блищать,
Осріблені місяцем, сосни шумлять,
А море і сердиться, й лає вітри,
Що нишком його підслухають згори.

* * *

Коли на крилах хмари злотні
На землю вечір принесуть,
Вони летять на верхогір'я
І там солодкий спокій п'ють.

Вони летять на верхогір'я
Прощатись з сонцем золотим,
Йому «Добраніч!» посилати,
Мінятись усміхами з ним.

Вони летять на верхогір'я,
Щоб сонце вдосвіта зустріть,
Щоб знов покинуть вранці землю
І знов по вечір полетіть.

О слово рідне...

О слово рідне! Орле скутий!
Чужинцям кинуте на сміх!
Співочий грім батьків моїх,
Дітьми безпам'ятно забутий.

О слово рідне! Шум дерев!
Музика зір блакитнооких,
Шовковий спів степів широких,
Дніпра між ними левій рев...

О слово! Будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним.

Моїй матері

Мати, мати! Не журися,
Не сумуй, не проклинай...
Я і сам ходжу, як смуток,
З серцем, змученим украй...

Ой, нащо ж малу дитину
Доручала ти степам?..
Над степами сяє сонце,
І вітри літають там.

Сонце звало мене в небо,
В море неба від землі,
І про край якийсь розкішний
Клекотали журавлі.

Темні вихори крутились,
Бились з горами вітри,—
Сам я бачив, як гриміли
Сірі камені в яри.

А квітки в траві пахтіли,
Степ, як море, хвилювавсь.
І до мене цілий всесвіт,—
Мати,— всесвіт усміхавсь!

І, зробившись рідним братом
Вітру, простору і трав,
Кидав я нудну роботу
І в зелений степ тікав...

В проваллі темнім, десь на дні...

В проваллі темнім, десь на дні
Сосна чорніє на граніті...
Ніхто з живих не зна її,
Не зна й вона нікого в світі...

Над нею десь весна цвіте,
Квітки цілюються з квітками,
Сміється сонце золоте,
Річки зливаються з річками.

Вона ж, самотня і смутна,
В яру чорніє на граніті,—
Ніхто з живих її не зна,
Не зна й вона нікого в світі...

І тільки іноді вітри
На скелі спиняться юрбою
І гоготать почнуть з гори,
І насміхатись над сосною...

На чужині

Пісня

Ой чого ти, тополенько,
Не цвітеш?
Чом пожовклу головоньку
Хилиш-гнеш?
Чом з вітрами-парубками
Не шумиш?
А засмучена-засмучена,
Мов з нелюбим заручена,
Все мовчиш?
Тільки часом до хмароньки
Скажеш ти:
«Ой хмаронько, ой чаронько,
Не лети.
Зірви з мене це листячко,
Це листячко-намистечко
Без краси,
У рідную родиноньку,
На милую Україноньку
Віднеси».

Рано-вранці

(В Криму)

Зайнялися гори! В золоті каміння,
В полум'ї граніти і в диму гаї,
А на хмарах грає сонячне проміння,
Грає і дарує усміхи свої.

І проснулись хмари, і всміхнулись світу,
І всміхнулись небу, морю і землі...
І знялися легко, з усміхом привіту,
І поволі зникли, і розтали в млі...

Випливло і сонце! — все — любов і ласка!
Обняло всю землю сяйвом і теплом...
І здавалось, щастя, чарівне, як казка,
Має над землею райдужним крилом.

Над морем

«Шуміть, шуміть, морські безодні,
Сміліше, море, в бій лети!
Душа моя така ж сьогодні
Крилата, вільна, як і ти.

Стою над кручею страшною,
Каскади злотні сонце лє,
А там, внизу десь, підо мною,
В гранітні бубни море б'є».

«Руйнуй, руйнуй холодні скелі,
З піснями труни розбивай,—
І з мене теж пісні веселі
Летять, як хвилі, в рідний край.

А в тім краю, у тій пустелі,
В краю прокляття і ганьби,
Одні — глухі, байдужі скелі,
Другі — осліплені раби».

І скарги зойк несеться з мене,
І гніву дим за ним летить,
А море, вільне і шалене,
Танцює, грає і шумить:

«Танцюй, танцюй, мій коню сивий!
Весь в піні, гриву розпускай!
Летім у край мій нещасливий,
Летім у мій невільний край!..»

...На човні я... вітри співають,
Кричать чайки, кудись звучи...
В очах моїх знамена мають,
Бряжчать, виблискують мечі!

Усе жило...

Усе жило,
Усе цвіло
І в щасті ракувало.

Сади пахтіли,
Річки шуміли,
І сонце всіх вітало.

І цвів весь край,
Як божий рай,
Де душі не страждали.

І тільки лози
Губили сльози,
За всіх одні ридали.

Троянди

Довго їх сонце без жалю пекло,
Довго! І нагло за хмари зайшло...
Вихор схопився, і грім заgrimів,
Дуб передчуттям грози зашумів,
Вдарила блискавка в груди кудись...
Свіжі дощі полились, полились...
Шепчуть троянди: «О, лийтесь рясніш,
Дайте нам дихати грудьми вільніш...
Наші гарячі уста остудіть,
Нас напоїть, напоїть, напоїть...»

.....

В вазі в кімнаті троянди стоять,
Дивляться ясно, цвітуть і пахнуть,
Усміхом грають пелюстки бліді,
Радо хлюпочеться листя в воді.

Серед скель, гаїв, каміння...

Серед скель, гаїв, каміння
Я гранітні мури стрів...
«Гей, чиї це володіння,
Хто фортеці тут завів?»

І, вартуючи на скелі,
Гордо вітер відмовля:
«Ці фортеці і оселі
Гір ясного короля».

Крим. Гори

*Небо блакитне,
зелена земля...*

Небо блакитне, зелена земля,
Груші і яблуні білі...
Квітоньки милі! Зірвіться з гілля...
Вітряно! Квітоньки милі.

Вітер на північ летить крізь садок,
Північ, ще вкриту снігами...
Квітоньки білі! Зірвіться з гілок...
Журиться мила за вами.

Ой полетіть, до вікна припадить,
Мов голубки білокрилі...
Візьме на груди вас мила зогріть...
Вітряно! Квітоньки милі!..

Сумно і весело

Сумно і весело, сльози і сміх...
Зелено, любо, і сіється сніг...

Зимно становиться... трави й квітки
Хутко вбираються в білі свитки.

В хустках всміхаються личка жоржин,
В смушки сховались корали шипшин.

В ряднах нап'ятих стоять нагідки,
Всі чорнобривці наділи шапки.

Ніби всі вбрались на свято якесь,
Ніби зійшлись на весілля чиєсь...

Тільки з городу барвінок один
Дивиться журно в садочок крізь тин.

Не цвітуть квітки зимою...

Не цвітуть квітки зимою
І дерева не шумлять...
А, обгорнені імлою,
Як мерці, вони стоять...
 Як же ти, мій краю-квіте,
 В час морозів вікових
 Міг би квітнуть і шуміти
 З-під наметів снігових?
Не кричать чайки зимою,
Не співають солов'ї...
Скуті кригою страшною
Сплять озера і гаї.
 Краю — чайко — соловію,
 Як же міг би ти співать
 І вперед іти в завію,
 І других в дорогу звать?
Час мина... зима минає...
Все прокинеться від сну
І піснями привітає
Красне сонце і весну.
 Як же ти, мій соловію,
 Зможеш сонця не вітати?!
 Як я можу, як я смію
 В тебе, чулого, питати?

Як прекрасна царівна...

Як прекрасна царівна у казці старій,
Заворожена відьмою злою,
Спить, нетлінная, роки в могилі сирій
І нетлінною сяє красою,—
Так і ти, Україно, лежиш у труні,
І заклята навек, і забута,
І за щось без жалю у кайдани страшні
Закула тебе мачуха люта.
Але явиться лицар колись молодий,
Вирве з рук тебе мачухи злої
І тебе поведе він у день золотий,
Як царівну, для долі ясної.

Ой і пишно ж розцвіли ви...

Ой і пишно ж розцвіли ви
На убогій рясній ниві,
Рясно цвітом її вкрили —
І червоні, й сині, й білі...
Чом же рідному народу
Не дали ви й досі плоду?!

Віє вітер із півночі,—
Цвіт летить за ним охоче,
Тільки кида стебла ниві,
Що ростуть на їй щасливі,
Тягнуть сили, точать соки,
Розривають на всі боки.

Ой народні пустоцвіти,
Доки будуть вас терпіти,
Доки будете рости ви
На грудях слабих у ниви?!
Гей! серпи, я бачу, сяють,
І женці пісні співають!

*Хіба не бачите,
що небо голубіє...*

Хіба не бачите, що небо голубіє,
Що сонце ранками всміхається ніжніш,
Що вся земля в якімсь чеканні дивнім мліє
І легше дихає, і дивиться ясніш.

Хіба не чуєте, про що вітри шепочуть
І як з зітханнями зливається їх сміх...
Хіба не чуєте, як голуби туркочуть,
Як краплі котяться і падають із стріх.

Хіба не вірите, що скоро день засвіте,
Що сонце наше вже з-за обрію встає,
Що хід його спинить ніщо не зможе в світі
І цвіту нашого ніщо вже не уб'є!

*Не беріть із зеленого
лугу верби...*

Не беріть із зеленого лугу верби
Ні на жовті піски, ні на скелі,
Бо зів'яне вона від жаги і журби
По зеленому лузі в пустелі...

І сосни не несіть на зелені луги,
Бо вона засумує в долині
І засохне в воді від палкої жаги
І нудьги по далекій вершині...

Небо з морем обнялося...

Небо з морем обнялося,
Море в небі розлилося...
Цілий світ вони забули
І в туманах потонули...

* * *

Море і море! Блакить і блакить...
Крил мені, крил! Щоб туди полетіть!
Чайкою в небі над морем спинитись,
Дихать і вдалеч за обрій дивитись...

Веснянка

А вже красне сонечко
припекло, припекло,
ясно-щире золотого
розлило, розлило.

На вулиці струмені
воркотять, воркотять.
Журавлі курликають
та летять, та летять.

Засиніли проліски
у ліску, у ліску...
Швидко буде землянка
вся в вінку, вся в вінку.

Ой сонечку-батечку,
догоди, догоди!
А ти, земле-матінко,
уроди, уроди!

Дід Дніпро розплющив очі...

Дід Дніпро розплющив очі,
Чоло зморщує чогось,
Серед ночі шаблю точе
І гуде крізь зуби щось.
Хто тебе розсердив, сивий,
Стогін хвиль чи береги?..
Заспокойся — спи щасливий:
Тихо, ясно навкруги.

Дніпро

До бою, до бою,
За красну весну,
Смерть ворогу-кату,
Зимовому сну!
Нас давлять кайдани,
Січуть береги,
І сковують крила
Холодні сніги.
Вставайте, виймайте
Списи і шаблі,
Орлами-вітрами
Летіть по землі.
Зніміться високо
На крилах, летіть,
Розлийтесь широко,
Луги затопіть.
Синійте, співайте
Про красну весну,
Смерть ворогу-кату,
Зимовому сну!
Рвіть, рвіть ланцюги,
Грудьми ріжте береги!

Столітні велетні-дуби...

Столітні велетні-дуби,
Бувало, в бурю і негоду
Шумлять, дивуючи природу,
І ждуть з піснями боротьби.

Зламав їх вік... Ростуть малі...
І тільки вітер пронесеться,
Вже ліс і труситься, і гнеться,
І просить ласки на землі.

Раз в майову нічку...

Раз в майову нічку,
В темну ніч весни
Ми ішли ловити
Невловимі сні.

Ми ішли, прикриті
Крилами п'їтьми,—
Вперше щастя красти
Зважилися ми.

У кущах бузових
Згинула тропа,—
Спала баба-доля,
П'яна і сліпа.

Спала баба-доля,
Люта, навісна,
А в руках у неї
Папороть ясна.

А під боком в неї
Лаври і вінки,
Перли, діаманти,
Золота мішки.

Спить, не ворухнеться
Баба на траві...
Все її лахміття
У моїй крові.

«Тихше! — говорю я,—
Не збуди її...»
Як необережно
Дзвонять солов'ї

Як необережно
Воркотять струмки...
Але наше злото,
Лаври і вінки!

О моя голубко,
Глянь: навколо — лад!
Казкою здається
Сей вишневий сад.

Як же випадково
В темну ніч весни
Нам влетіли в руки
Полохливі сні!

І як двоє скрипок
Заспівали враз,
Наші поцілунки
У весняний час.

Заспівали звуки!
Піснею знялись!
Золото і лаври,
Нащо ви здались?!

І здригнула баба...
Глянула на нас,—
Все згребла, схопила
І побігла враз.

Гнались ми за нею
Й досі женемось...
Слід її жорстоко
Замітає хтось.

Над морем

Котяться хвилі і грають,
Сиплють на берег піски.
Ледве пісні проспівують,
Чуєш — шепочуть казки.
Ранок і день пролетіли,
Ось уже й ніч настає,
Я ж усе марю, що хвилі
Викинуть щастя моє.

Лебідка

Ніжніша від ночі, миліша від ранку,
Струнка і хороша, і вічно смутна,
Вся в білім убранні, вся в білім серпанку,
Вся в пір'ях лебідка... Лебідка вона!

І згадую казку-легенду про неї...
Раз висохло озеро срібне до дна,
І біла лебідка, біліша лілеї,
Прокинулась нагло від довгого сна.

І глянула вколо... Сіріє каміння,
Вмирають безсило струнки комиші,—
І вирвалось дике, страшне голосіння
З лебідки-лілеї, з лілеї-душі.

І кажуть, що бідна лебідка блукає
І озера в полі щоночі шука,
Як арфа, зачеплена вітром, зітхає,
Як біла снохода, сновія блука...

О бідна лебідка! Ти глянула в очі,
Ти глянула в тихі озера мої.
А в мене душа, як в негоду, тріпоче,—
Навік скаламучені води її!

Лебідь

М. Лисенкові

На озері на чистому, в пустині,
Самотній лебідь білий жив.
Співав, і мріяв, і тужив...
О співи, співи лебедині!

Здавалосьь, звуки всі пустині,
Всі сльози лебідь позбирав
І з них намисто понизав...
О перли-сльози лебедині!

Оаза. Озеро в пустині.
І лебединий дивний спів.
Хто воду з озера не пив?
О сльози-співи лебедині!

Аж враз забились хвилі сині,
На хвилях лебідь затремтів,
Востаннє крикнув, зацівав...
Прощайте, співи лебедині!

І тихо знов. Коли ж в пустині
Вітри над озером летять,
Співають хвилі і шумлять...
О вічні співи лебедині!

Рідна мова в рідній школі!

Рідна мова в рідній школі!
Що бринить нам чарівніш?
Що нам ближче, і миліш,
І дорожче в час недолі?!

Рідна мова! Рідна мова!
Що в єдине нас злива,—
Перші матері слова,
Перша пісня колискова.

Як розлучимось з тобою,
Як забудем голос твій
І в вітчизні дорогій
Говоритимем чужою?!

Краще нам німими стати,
Легше гори нам нести,
Ніж тебе розіп'ясти,
Наша мова, наша мати!

Ні! В кім думка прагне слова,
Хто в майбутнім хоче жить,

Той всім серцем закричить:
«В рідній школі рідна мова!»

І спасе того в недолі
Наша мрія золота,
Наше гасло і мета:
Рідна мова в рідній школі.

Не спиняй думок крилатих...

Не спиняй думок крилатих,
Хай летять в світи:
Безліч дивних див угледиш
Їх очима ти.

Обніми рукою землю,
Кров'ю обігрій,
Але духу, духу тісно
На землі малій.

Хай тобі людський мурашник
Наче рідний брат,
Але ти на світ широкий
Не дивись з-за ґрат.

В небо лить, де він прекрасний,
Сонячно-ясний...
В раюванні дух свій світлий
З його сяйвом злий.

*Згадую:
так я в дитинстві любив...*

Згадую: так я в дитинстві любив
Вибігти вранці із хати:
Тільки послухати шелести нив,
З вітром пісні поспівати.

Що говорив мені в лісі струмок,
Що мені поле шуміло —
Мозок не міг зрозуміть їх думок,
Серце ж мое розуміло.

Дивною казкою був мені світ,—
Так, наче він мені снівся.
Безліч пройшло з того часу вже літ,—
Світ же, як сон, і лишився.

Живіть! Ідіть на сизі гори...

Живіть! Ідіть на сизі гори,
В тернах співаючи пісні,
Летіть в незмірені простори
Назустріч сонцю і весні.

Нехай спокуса і втома
Вас не одурить чаром сну,
Нехай вас тайна невідома
Все вабить в дальшу сторону.

Сльозами, сміхом змийте плями
І станьте чисті і ясні.
Летіть у вирій журавлями
Назустріч сонцю і весні.

*Ніжну-ніжну,
як подих билини...*

Ніжну-ніжну, як подих билини,
Я хотів би вам пісню сплести.
Із проміння зорі, із ниток павутини,
Яких людським очам не знайти.

Я хотів би вас тихо приспати
На руці, на листочку трави
І у сні вам не сни, а метеликів дати,
Щоб спочили натомлені ви.

Я загоїти хочу вам рани
Не на віки, чи роки — на мить...
Бо розмиють їх знов океани,
Бо ще буря і досі шумить.

Є слова, що білі-білі...

Є слова, що білі-білі,
Як конвалії квітки,
Лагідні, як усміх ранку,
Ніжносяйні, як зірки.

Є слова, як жар, пекучі
І отруйні, наче чад...
В чарівне якесь намисто
Ти нанизуєш їх в ряд.

Золоті хвилини линуть...

Золоті хвилини линуть,
Наче бджоли мед несуть.
Кожну мить нектар солодкий
Я спрагнілим серцем п'ю.
Золота суріпка, ромен,
Скільки бджіл! Як тих хвилин!
Сонце, жайворонки в небі,
Але скільки їх в мені!

Як бджілки, летять хвилини,
Всі блискучі, золоті...
Знаю я: це ти їх щедро
Випускаєш з рук своїх.

Уймають болі єдині сні...

Уймають болі єдині сні,
У сні лише мій біль стихає,—
Ні зір, ні сонця, ні весни
Без краю рідного немає.

Тут не співає ліс пісні,
Казок тут струміль не шепоче,
Тут не сміються дні ясні,
Тут не чарують сині ночі...

*Швидко, швидко
ми побачимось...*

Швидко, швидко ми побачимось,
Рідна матінко моя...
Наговоримось, наплачемось...
Розжену я хмари-тученьки
На пооранім чолі,
Обцілую твої рученьки...
Замету усі доріженьки,
Де ходила ти сумна,
Змию слізьми твої ніженьки...
Розкажу тобі, старесенькій,
З чим зустрівся я в житті,
Коли вийшов я малесенький...
Все розтрачено, розгублено,
Бо воно було людьми
Не шановано, не люблено...
І зберіг я тільки, ненечко,
Скарб один, що ти дала,
Золоте, як зірка, сердечко...
Виглядай мене в віконечко:
Незабаром я прийду.
Принесу я серце-сонечко...

Мойй матері

Приснилося, що я вернувсь додому...
Іду, дивлюсь: мій край, моя земля,
Сміються в сонці золотому
Річки, і села, і поля.

Ось-ось прийду до хатоньки моєї,
Де мати жде мене й не жде,
Я скрикну «Матінко!» до неї,
Вона на груди упаде.

І будуть литись теплих сліз потоки.
І в них бринітимуть слова:
«Я ждала, ждала цілі роки
І в'яла, сохла, як трава...»

Іду зеленою межею,
Кругом хвилюються жита,
І в'ється щастя над душею —
І на плечі нема хреста...

Наче море в краях полудневих...

Наче море в краях полудневих,
Зеленіють зелені сади,
Білий цвіт на деревах вишневих —
Наче шум весняної води.

Наче в морі русалки, ридають
І сміються в садах солов'ї,
Наче хвилі, мене заливають
Недоспівані співи мої.

Вахляром проміння впало...

Вахляром * проміння впало,
Сріблом хвилі облило.
Дужче море заспівало,
На скрипках, басах заграло,
Густо в бубни загуло.

В шумі білому біліє,
Мов вишневий сад цвіте,
А над морем вітер віє,
Хвилі крилами леліє
І на берег цвіт мете.

* Вахляр — віяло

Заходить сонце

Праворуч — сонце і пожежі!
Палають гір високих вежі,
Палають хвилі вогняні,
І хмари в димі і огні.

Ліворуч — сиза казка ночі,
Чиїсь ласкаві, ніжні очі,
Чиїсь зітхання, шелест, шум,
І тихий стогін, тихий сум.

Ліворуч — місяць лле проміння,
І на воді горить каміння...
Ліворуч — місяць іскри лле,
Мов в небі золото кує.

Ліворуч — місяць сплів мережку
І застилає нею стежку,
Мов зараз буде в млі ясній
Цариця ночі йти по ній.

...Погасли хвилі, гори, хмари,—
І над землею в'ються чари,
І над землею в'ються сні...
Забудься, серце, і засни...

Пролісок

Зима... і пролісок блакитний;
навколо ще лежать сніги,
а він всміхається, привітний,
а він вже скинув ланцюги.

Хай літають вітри, хай сміються громи...

Хай літають вітри, хай сміються громи, —
Ми не звернем з своєї дороги,
Ми розіб'єм вітри молодими грудьми,
Грім заглушать пісні перемоги.

Тільки той досягає мети, хто іде,
Тільки той, хто горить, не згорає,
Стеле килим для нього життя молоде,
Смерть вінок йому вічний спітає.

Вище ж прапор ясний! Більше віри в борні,
Глибше сумніви, стогони, сльози:
Пролітає життя на крилатім коні,
Розкидає квітки по дорозі.

*Я таким лишився,
як колись і був...*

Я таким лишився, як колись і був,
Наших днів дитинства я ще не забув...
Не забув я сонця, сонячних привітів,
Снів і мрій юнацьких, вільних заповітів,
А мужицькі сльози, а мужицький гнів
Бережу я в серці до останніх днів.

Правда, я зігнувся в бурі життєвій,
І тремтить останнє листя моїх мрій,
Але в серці й досі ще огонь палає,
І рука то кобзу, то меча тримає,
І коли я плачу, то шумлять ліси,
І в лісах пташині мовкнуть голоси.

Жита! Пригадую...

Жита! Пригадую...
Як сон... дитячий, золотий...
Схиляюся і падаю на землю,
І серце біля них кладу...

О дорогі мої!

Шуміть мені забуту казку,
П'яніть мене своїм диханням,
Щоб я упився і не знав,
Де зараз я,— чи на чужині,
Чи там, ах, там, в краю коханім.

Роси, роси, дощину, ярину...

Роси, роси, дощину, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану,
На крилечках, вітрику, полети,
Колосочки золотом обмети.

Як достигне житечко на лану,
Прийдуть люди жатоньки ярину,
Блискавками косоньки заблицать,
Золотими кобзами забряжчать.

Хай лише посунеться в поле цап,
Хай лише наважиться він на хап.
Руду йому бороду одсічем,
Облупимо півбока сікачем.

Роси, роси, дощину, ярину,
Рости, рости, житечко, на лану,
На крилечках, вітрику, полети,
Колосочки золотом обмети.

*Хочу я троянди,
що цвіте в саду...*

Хочу я троянди, що цвіте в саду...
Скільки я для неї дивних слів знайду!

Хочу я купави. Йй я розкажу,
Чом я над сагою цілу ніч ходжу.

А фіалці тихій в сутіні лісів
Вже давно мережку із пісень я сплів.

І волошкам синім в полі, серед трав,
Я казки чудесні і легенди склав.

Тільки ти, билинко, вечора смутніш,
На холодній скелі в самоті стоїш.

Але ти для мене сонце і тепло
І пісень з казками вічне джерело.

Ластівка

Малесенька ластівка зранку мені
співає-щебече пісні весняні
і весело в'ється вгорі над вікном,
і має привітно стрілчастим крилом.

Дніпро, Дніпро...

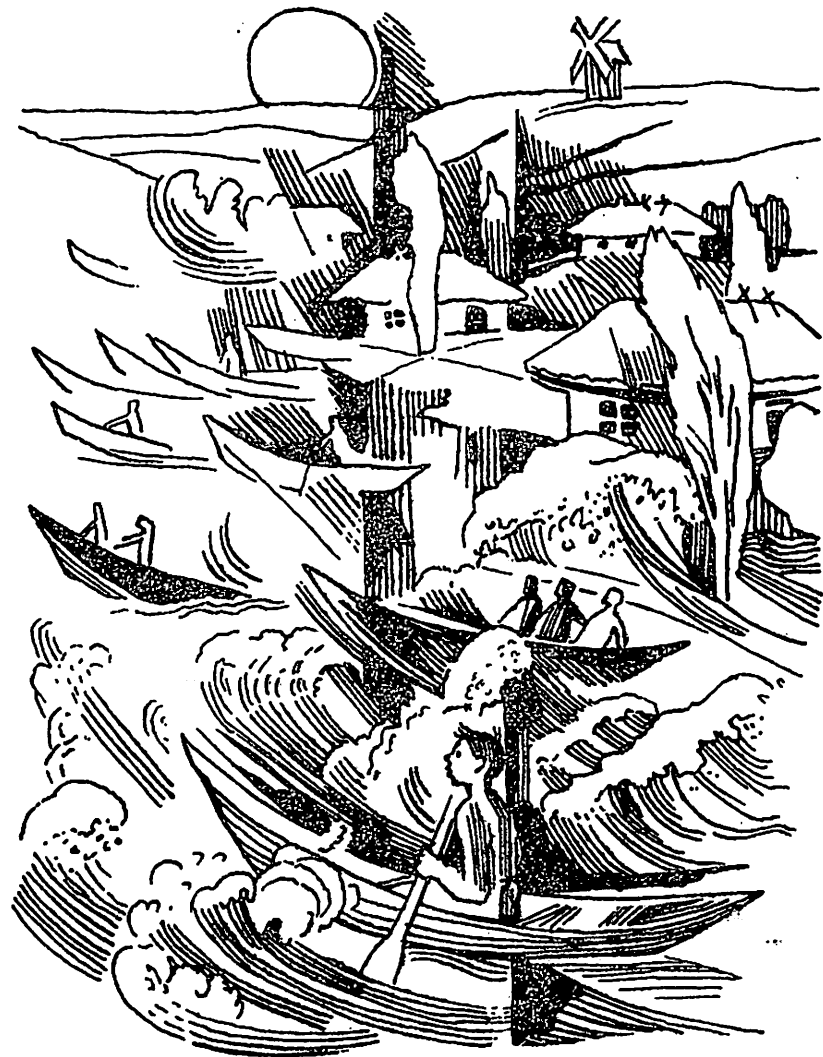
Дніпро, Дніпро! Ти покохав,
Як матір, Україну,
Ти рідним братом її став
І другом до загину.

Давно колись, в часи війни,
Гуляв ти з козаками,
Носив на плечах їх човни,
Ховав очеретами.

Але думки летять в віки,
У час походів княжих —
Хіба ж не ти встеляв шляхи
Єдвабом, шовком вражим?

Хто ж чеше кучері твої
І мед-вином частує?
Хто сріблом пояс тобі тче
І золотом гаптує?

Вітри розчісують тебе,
Річки вином частують,
Русалки пояс тобі тчуть
І золотом гаптують.

Дніпро! Хто бачив раз тебе,
Не зможе вже забути.
Ти наче вільний, як орел,
В кайдани не закутий.

Ти тихо в день ясний пливеш,
Заглиблений в минуле,
І сумно згадуєш про тих,
Що вже давно поснули.

На кого ж думкою куєш
У кузні своєю зброю?
Крилаті іскри золоті
Кого зовуть до бою?

Чому ти часом в день ясний
Кувати перестанеш?
Чому насупишся, як сич,
Темніший ночі станеш?

І хвилі буйні поженеш,
Неначе чорні коні,
На сірі скелі й береги,
На греблі-перепони?

Та все ж розіб'ються вони
В боях нерівних, лютих,
І знов застогнеш тяжко ти,
І знов невільник скутий.

Та в ранній час весни, коли
Все в світі хоче жити,
Немає сили і тобі
Конати і тужити.

І знов, могучий, кличеш ти
Боротися за волю,
І хвилі вже твої летять,
Гудуть, ревуть по полю.

І ти вже, сивий, не Дніпро,
А ціле буйне море!
Лише твої тепер степи,
Поля, ліси і гори.

Невільник, вбогий вчора ще,
Сьогодні — цар розкутий...
Дніпро! Хто бачив раз тебе,
Не в силі вже забути.

Коли збагне думки твої
Рибалка в час вечірній,
Уже до смерті стане він
Тобі товариш вірний.

Зима прийшла...

Зима прийшла. Холодними руками
Скувала ріки і ставки,
Заслала ниви килимами,
До сел засипала стежки.
Усе замовкло під снігами.
Даремно! Сонце переможе!
Розіб'є громом ланцюги,
Розтопить криги і сніги,
Змете всі заміри ворожі
І кине квіти навкруги.

*Як довго ждали ми
своєї волі слова...*

Як довго ждали ми своєї волі слова,
І ось воно співа, бринить.
Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.

Як довго ждали ми... Уклін чолом народу,
Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну негоду,
Коли він сам стоять не міг...

Золоті, прекрасні мрії...

Золоті, прекрасні мрії,
Незабутні дивні сни,
Ви справились! Сонце гріє,
Сонце нашої весни!

Сходять трави, сходять квіти,
Розливаються пісні.
Найсвятіші заповіді
Славлять сурми голосні.

Перший сніг

Що це, сон? Зелені сосни
Цвітом зацвіли!
Розцвіли сієї ночі
І вже сиплють цвіт

Все в квітках!.. Під ними гнуться
Віти до землі.
Вся земля в сріблястім цвіті,
Як душа моя.

Туманом вкрились верхогір'я...

Туманом вкрились верхогір'я
І в снах небесних тихо сплять...
Вітри над ними не шумлять,—
Все повно тиші і примир'я.

А море хвилями страшними
Все в гніві, крику і борні,
І, мов маяк, горить над ними
Спокійний місяць вдалині.

Грають в морі між камінням...

Грають в морі між камінням
Розфарбовані промінням
Зграї хвиль живих.

Плещуть, ловляться, тікають,
Лашуть, скелі обнімають,
Ллються через них.

Та мовчать понуро скелі
І на поклики веселі,
І на жарти, і на сміх.

І стоять вони в задумі,
І немає в білім шумі
Втіх на рани їх.

*Бризкало сонце
дощами вогняними...*

Бризкало сонце дощами вогняними,
Сонна земля ожила.
Бризнуло небо піснями весняними:
О, це весна вже прийшла!

Ранні пташки задзвеніли над вітами,
Довше черешня терпіть не змогла,
Глянула, бризнувши білими квітами:
О, це весна вже прийшла!

Падали квіти з черешні, прощалися,
Пчїлка дзвеніла, фіалка цвіла.
Брості поволі в саду розпускалися:
О, це весна вже була!

В країнах теплих, полудневих..

В країнах теплих, полудневих
Злітає дощ із хмар рожевих,
І переймають на путі
Його проміння золоті.

В країнах теплих дике море
До вас співає і говоре,
І в ріжних шатах кожну мить
Цвіте, щоб вас заворожить.

В країнах теплих, полудневих,
Як брав я в сонця мрій рожевих...

В сяйві ночі ллються хвилі...

В сяйві ночі ллються хвилі
І землі про щось шумлять.
У саду, повіті млою,
Кипариси тихо сплять.

А у море кинув з неба
Місяць стрічку золоту,
Та ніяк з цієї стрічки
Я вже пісні не сплету.

Душа в росі тривожних сліз...

Душа в росі тривожних сліз,
Душа тріпоче у чеканні
Незнаних бур, незнаних гріз,
Душа не диха в запитанні,
І так непевно, тихо скрізь.

І що назустріч їй іде?
Я знаю: грім пошле удари,
Але вгорі крізь чорні хмари
Сміється сонце золоте
І рій надій нових гуде!

Чорний ліс, мертвий ліс...

Чорний ліс, мертвий ліс
Без зневаги, без сліз
Загорнувся у сніг
І, як в савані, ліг.

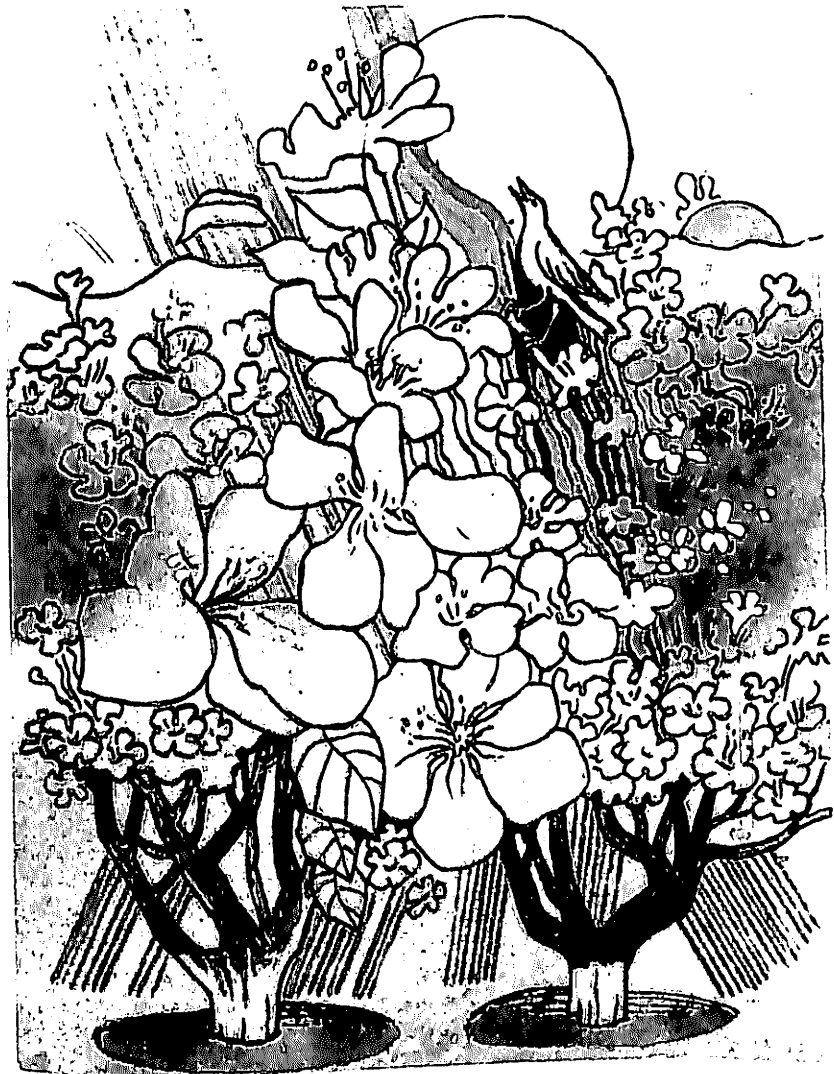
Почекай: буде мить —
Мертвий ліс зашумить,
Заспіва, загуде
Про життя молоде.

Сумно і весело

Золоті хвилини лунуть...

Наче море в краях палудневих...

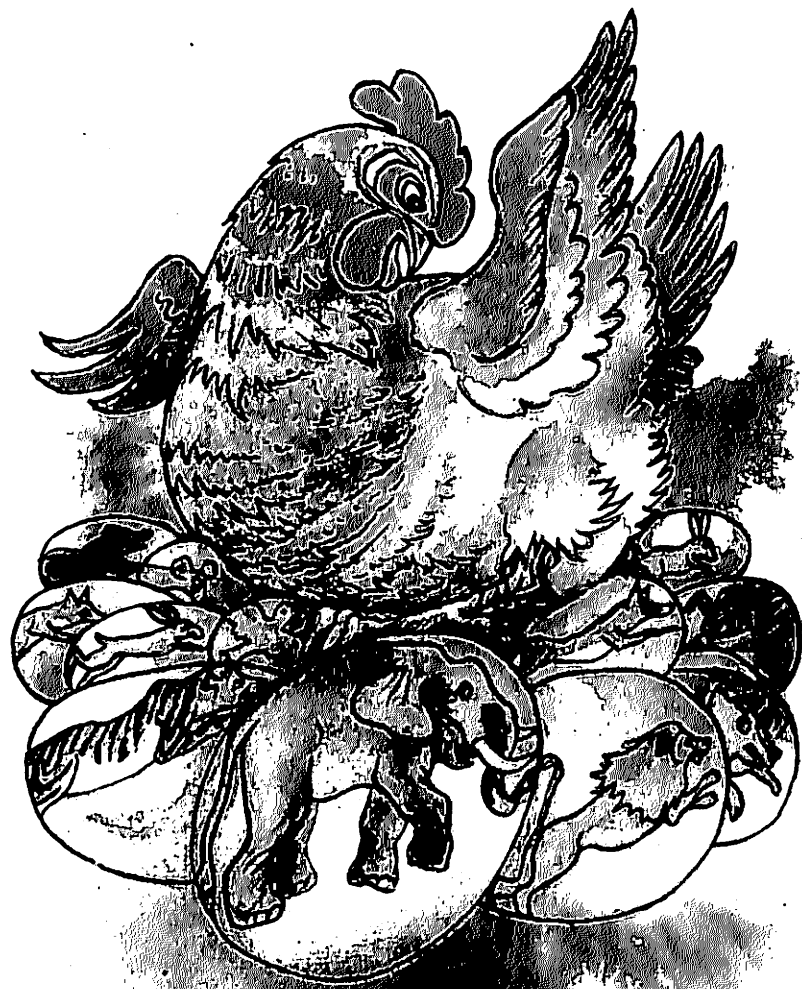
Золоті, прекрасні мрії...

Бризкало сонце дощами вогняними...

З поеми «Щороку»

Грицеві курчата

Грицеві курчата

Зараз я покинув гори...

Зараз я покинув гори,
Кинув темний гірський ліс.
Сядь і слухай — скільки дивних
Я казок тобі приніс.

Слухай, слухай першу казку,
Всі слова її хватай...
На землі, під самим небом,
Розіславсь таємний край.

Там ідуть у небо гори
І спускаються в яри,
Там летять із гір потоки,
Обганяючи вітри.

Вічно там блукають хмари
І пасуться по траві,
І за всім із гір високих
Стежать скелі вартові.

Годі, годі! Люба, мила,
Казки я не докажу,
А з тобою краще в гори
Вгледіть казку побіжу.

Ось і сонце! Ніч розтала...

Ось і сонце! Ніч розтала,
Стоми ніби й не було,
Хмара барвами заграла,
Вся природа заспівала,
Все всміхнулось, розцвіло.

Зійде сонце, сонце волі,
Поспадають ланцюги,
І весь край в щасливій долі,
Як в ясному ореолі,
Засміється навкруги.

«Нащо жити? — стогне ліс...»

«Нащо жити? — стогне ліс.—
Стільки смутку, стільки сліз!
Щоб діждатись щастя мить,
Стільки мучитись і жити!»

«Сонце, сонце! Світ! Весна! —
Жайворонок почина.—
Дай на тебе надивлюсь,
Дай розкошами уп'юсь».

Грає море: «Гей, берись!
Вгледеш степ і світ колись.
Гострі скелі розбивай
І з піснями умирай».

Шепчуть трави: «В час весни
Ви казкові бачте сни,
І, щоб вгледіть їх хоч раз,
Не злякає доля нас!»

І людина одмовля:
«Земле, землячко моя!
Чом тебе в одну мить
Можу клясти і любити?»

*Хай дня не видко
з-за туману...*

Хай дня не видко з-за туману,
Хай хмара з півночі росте,
Але хіба я перестану
Співать про сонце золоте.
Ні, ні, прекрасну нашу мрію
Я уберу в квітки весни.
Я по борах її розвію
І напою дитячі сни.

Так і ллються струмки...

Так і ллються струмки
З-під моєї руки,
Так і ллються пісні
Безтурботні, ясні.

Із моєї руки
Вилітають пташки,
І співають вони
Про весну восени.

З-під моєї руки
Виростають квітки
І цвітуть по лугах,
По ярах, по снігах.

І дивуються всі
Моїй дивній руці.
Але тайни не в ній,
А в голубці моїй.

Се співаю не я,
А голубка моя.
Ні, неправда! Вона
Все мовчить, чарівна.

Се співає співець,
Чарівний олівець.
Він і квітне в казках,
І щебече в струмках.

Не співає — цвіте
Се перо золоте,
Що голубка дала
З золотого крила.

*Коли приходила весна
в наш край...*

Коли приходила весна в наш край
І кидала нам найпершу квітку,
Я розчинив сувору клітку
І випустив пташок у гай.

Давно пройшли дитячі дні.
Тепер пташки — пісні в мені.
Коли приходиш ти на мить,
Миліш весни, квіток і сонця,

В душі розчиняться віконця,
І рій пісень із них летить.

Прийми мене, весно рожева...

Прийми мене, весно рожева,
Слугою твоєї краси,
Візьміть мене братом, дерева,
Візьміть мене в прийми, ліси.

Розкрию я широко віти,
До сонця гілля простягну,
І буду вам пісню шуміти,
Казатиму казку ясну...

Поеми, казки

Хвиля

Поєма

Там, де верби хилять віти,
Там, де лози струнко гнуться,
Там, на озері розкішнім,
Хвиля срібная жила.

Вранці кучерями гралась,
В чисте озеро дивилась
І у затишку під листям
Колихалась на йому.

Гасне день, злітає вечір,
Вечір озеро цілує,
Кута землю в темні шати
І тумани розстила.

Срібний місяць впливає,
Місяць озеро цілує,
Хвилю променем лоскоче,
Щоб розбуркати від сну.

Хвиля очі розкриває,
Потягається, зітхає,
Млосно дивиться на місяць,
Усміхається йому.

Вечір в срібній млі розтанув,
Ніч спустилася на землю,
Розлилася понад нею
І взяла в обійми крил.

Хвиля коси розпускає,
Убирається в каміння,—
В перли, яхонти, топази,
В срібло, золото, смарагд.

Хвиля котиться по водах,
Хвиля грає, бризка ними,
Поринає в їх свавільно
І гойдається на них.

Гнуться ясени до хвилі,
Гнуться явори і квіти,
Гнуться верби, гнуться лози,
Гнеться, хилиться комиш.

Стогне ясень: «Срібна хвиле!»
Стогне ясень: «Люба хвиле,
Глянь на мене молодого,
Як з кохання в'яну я...

Як мій лист зелений жовкне,
Темні кучері січуться.
Скільки сліз в очах у мене,
Скільки смутку на душі!»

Шепче хвиля: «Любий ясеню!»
Шепче хвиля: «Пишний ясень,
Я ж давно тебе кохаю...
Ти не віриш? Бідна я...»

Ясень мліє, ясень сяє,
Ясень віти простягає,
Щоб обняти срібну хвилю
І про смуток розказать.

Хвиля ж вже втекти успіла,
Хвиля ж вже давно сміється
І у ясеня питає:
«Невже краща я від верб?»

Гнуться лози, шепчуть: «Хвиле!»
Гнуться лози, шепчуть: «Люба!
Покохай нас, срібна хвиле:
Ми вродливі і гнучкі.

Як найкращую перлину
Береже глибоке море,
Так, схилившись над тобою,
Берегтимем ми тебе.

Вранці ми не пустим промінь,
Щоб тебе він не розбуркав,
Не розвіяв мрій рожевих,
Спокій твій не зворушив».

Шепче хвиля: «Любі лози!»
Шепче хвиля: «Милі лози!
Я ж давно вже вас кохаю,
В'яну, сохну і мовчу...»

Лози мліють, лози сяють,
Лози віти простягають,
Щоб обняти срібну хвилю
І на смерть зацілувать.

Хвиля ж вже далеко ллється
І над лозами глузує:
«Гей, ви, лози кривобокі!
Хай вас люблять комиші!»

Гнуться квіти, шепчуть: «Хвиле!»
Гнуться квіти, шепчуть: «Люба!
Вийди ти до нас на берег:
Ми кохаємо тебе...

Тут, на березі зеленім,
Ллються пахощі чудові,
Шелестять казки осоки,
Роси сиплються вночі».

Шепче хвиля: «Любі квіти!»
Шепче хвиля: «Бідні квіти!
Ви не знаєте і досі,
Що давно люблю я вас...»

Квіти сяють і радіють,
Квіти миються росою,
Хочуть хвилю заквітчати
І барвінками обвить.

Хвиля ж вже давно сміється
І над квітами глузує:
«Гей, квітки, кохайте трави,—
Я родилась не для вас!»

В'ється вітер, шепче: «Хвиле!»
В'ється вітер, шепче: «Люба!
Покохай мене, вродлива:
Смілий, буйний, вільний я!»

Я візьму тебе на крила
З цього озера тісного,
Що деревами закрито
І закуто в береги.

Я з тобою побуваю
І на горах, і на хмарах,
Я з тобою облітаю
Цілу землю, цілий світ!»

Шепче хвиля: «Буйний вітре!»
Шепче хвиля: «Смілий вітре!
Я була давно твоєю
І зостануся навек».

Вітер тихне, вітер мліє,
Хоче хвилю взяти в обійми,
Хвиля ж вже пірнула в воду
І сміється десь в воді.

Стогне ясен над водою,
Стогнуть лози, гублять сльози,
В'януть квіти, плаче вітер,
Хвиля ж знов жартує з кимсь.

3 поеми «Щороку»

I

Снігу, ой снігу якого!..
В білих снігах потонули
Гори, стеги і долини...
Наче чекаючи любого гостя якогось,
Радий господар
Свитку свою розіслав по дорозі,
Свитку свою з найбільшої вовни,
Свитку свою не надівану й разу.
Наче тут паслися гуси уранці,
Скублись, кричали
І пух свій розкидали білий.
Наче тут віяли тихо вітри,
Віяли тихо й несли
Хвилі вишневого цвіту...

II

Спала природа під ковдрою білою,
Снилось їй море
Наскрізь прозоре,
Дно його

Ясно-зелене,
Хвилі чи хмари над ним,
Снились їй ночі в серпанках сріблястих,
Зір тихосаянні лампади,
Крики пташечі, зітхання вітрів...
Шелест шовковий степів неоглядних...
Ось вони стеляться, стеляться,
стеляться...
...Спала природа, а з неба мірошник,
Руки простягши над нею,
Сіяв крізь хмари муку.

VIII

В небі жайворонки в'ються,
Заливаються-сміються,
Грають, дзвонять цілий день,
І щечечуть, і співають,
І з весною світ вітають
Дзвоном радісних пісень.
Ось вони на землю впали,
Щось шепнули їй, сказали
І розтали знов у млі...
І щоб глянути на диво,
Виглядають полохливо
Перші проліски з землі.

IX

Вітер віє, віє, мліє,
Навіває срібні сни,
Навіває злотні мрії,
Чеше кучері Весни.
То загляне в чорні прірви,
То злетить в блакить ясну,
То пелюстки білі зірве
І посипле на Весну.
То замовкне, то заграє,
То всміхнеться, то зітхне...
З кожним з нас таке буває,
Як кохання спалахне.

XI

А Весна іде, як фея,
В чарах шуму і пісень,
Біла, біла, як лілея,
В квітах яблунь і вишень.
Скрізь блукає,
Все вітає,
Йде і сіє срібний цвіт,
Обсипає білий світ.
Стане, гляне Сонцю в очі
І спочить від щастя хоче.

Що їй Вітрове кохання,
Сльози, співи і зітхання?
Хай нудьгує,
Хай сумує,
Слід покинутий цілує,
Грає, плаче, віє, мріє
І піснями землю гріє.
Хай зітхає, хай конає
І надію колихає.

XIII

Та поки що Вітер не в'яне в журбі
І віре, як вірив колись я тобі,
Нехай понад гаєм без стежки летить
І тихо на кобзі зеленій шумить:
«Весно, Весно, раю мій!
Вся краса в тобі одній,
Вся краса, що в світі малась,
У тобі одній з'єдналась.
І тепер її оселі,
Де колись вона жила,
І блищала, і цвіла —
Чим різняться від пустелі?
Весно. Весно! Раю мій,
Вся краса в тобі одній.
Весно. Весно! Слухай співи —
Я щасливий, ми щасливі...»

XIV

А Весна... Весна й не чула,
Що їй Вітер шелестів,
В небі поглядом тонула,
Де Орел її летів.

І молилась, і сплітала
Із благань вінок йому,
Цілий світ вона кохала
І молилася йому.

І у Вітра стислись груди,
Очі вгледіли когось,
І страшне чуття облуди
В серце кігтями вп'ялось.

XIX

Раз вночі прокинувся Вітер
І угледіть захотів —
Чи ніхто не порушає
Тиші мертвої гаїв.
Пролетів він гай зелений
І сховався за кущем:
Дивна флейта розсипалась
Звуків радісним дощем.
Флейта плакала, сміялась,

Умирала і жила...
Біла постать сміх і сльози
Із долонь своїх пила.
Глянув місяць ясним оком —
І осяялась земля,
І крізь листя Вітер баче
І Весну, і Солов'я.
Соловей, стуливши очі,
В келих ночі срібло точе:
«Сонце, Сонце! Весно, Весно!
Як на світі жить чудесно,
Як чудесно в світі жить
І страждати і любити!
Весно, Весно, вміла ти
В небі Сокола знайти.

Щастя завжди, всюди з нами,
Лине, в'ється над роками,
Квітне квіткою в садках,
В'ється рибкою в ставках.
Хто захоче щастя мати,
Всюди зможе відшукати.
Сонце, Сонце! Вміло ти
В лісі Горлицю знайти».
Вітер наче збожеволів
Від страшних проклятих слів,
Розірвати серце волів,
Задушить Весну хотів...
І гадюкою страшною

Засичав він над Весною:
«Так умри ж ти, навісна».
Засміялася Весна,
Раптом стисла Вітру руки
І розсипалась на звуки.

XXI

Зелено, любо усюди!
Наче стоять на землі
Свята зелені,
Клечальна неділя!
В мріях дримає земля,
В щасті раює природа.

Наче з якогось далекого хутора
Дівчина йшла на весілля в село,
В південь гарячий ішла і стомилась,
І відпочити лягла і заснула,
Тяжко заснула в житах на межі.

Сниться їй сон:

Наче козак в золотому жупані
Стиха під'їхав на білім коні
І задивився на неї, прекрасну,
І, зачарований, довго дививсь нерухомо,
Потім поволі схилився з сідла
І обпалив її красні уста
Довгим палким поцілунком.
Знявся... і зник на коні.

Дівчина крикнути зразу хотіла,
Словом його перейняти —
Мертві уста.

Хвилею щастя залита,
Дівчина бідна зомліла...
Спить вона тяжко, а хвиля її заливає,
Вщерть переповнює щастям істоту,
Ллється і ллється,
Плеще і плеще.

Хочеться дівчині всевіт обняти,
Щастям усе напоїти,
Матір'ю стати...

Спить вона й чує, що наче рости починає,
Більше, все більше і більше росте...
Ось вона стала велика, велика...
Землю усю зайняла.
Спить і раює прекрасна.
Коси її розплелися,
Хвилями в'ються в степах.

Килимом пишним лани покриває
Плахта її.

Маком червоним цвітуть на городах
Рукава її.

Ллються річками по луках зелених —
Дівочі стрічки.

Сяють розкидані збоку дукати —
Ставки і озера,

Спить вона довго
І... нагло —

Очі ясні розкриває!..
Сонце ще дужче горить...
Зелено... любо навколо!

XXIII

Коли б я тобою,
О Вітре мій, був,
Я б іскру зневаги
В пожежу роздув.

Я б гордо на гору
Найвищу злетів:
Мій сміх заглушив би
Гармати громів.

В долині б я плакав,
Щоб збутись ваги:
Для сліз моїх гори
Були б береги.

Я кинувся б в море
Від болю, від ран,
Як море втопило б
Журби океан.

Коли б я тобою,
Мій Вітре, зробивсь,
Давно б я з другою
Кохавсь і любивсь.

XXV

Тихо у полі... ні співу, ні шуму,
Думає поле глибокою думу,
Спокоєм душу свою напуває,
Колос зелений зерном наливає.
Тихо... ні співу, ні шуму.
Думає думу.

Тайна серпанки-убрання пошила,
Кожну істоту до шлюбу зводила,
Потім пахучі квітки познімала,
Білі серпанки у скрині сховала.
Тайна убрання пошила,
В скрині зложила.

Як перед нею усім не коритись,
Як перед нею життю не молитись?!
Тільки не молитесь Вітер недужий,
Він до всього, що за серцем, байдужий,
Вітер не може молитись,
Долі коритись.

XXVI

Хто долі кориться, хто далі не йде,
Хто прапор і зброю в безсиллі кладе,
Хто світло міняє на темряву ночі
І крила орлячі спокійно волоче.

Хто, вранці родившись, удень одцвіта,
Хто ворога злого укліном віта,
Той краще не бачив би світу ясного,
Не тьмарив би дня і не ганьбив нікого.
.....
.....

XXVIII

Тигр, що людям давсь піймати,
Рве, гризе залізні ґрати,
Перегриз би, в степ утік,
Став би вільним — кров'ю стік.

Скелі, гори в'яжуть море,
Море ж звуть ясні простори...
Роки линули, віки —
З гір посипались піски.

Серце зранене вулкану
Ждало, тисло біль і рану,
Більше ждати не змогло,
Кров'ю-лавою зійшло.

Вчись у тигра рвати ґрати,
В моря гори розмивати,
У вулкана вірять, ждуть
І, зневірившись, вмирать.

XXIX

Вітер хворий віє стиха.
Ледве ходе, ледве диха,
Та щось думає неначе
І без голосу заплаче.

То в гаю зламає гілку,
Стане, виструже сопілку
І на дудці тихо грає,
І проходим серце крає.

То біжить над море синє,
То на гори тихо лине
І над кручею в задумі
Передумає всі думи.

Часом гнів його ужале,
Він забуде болі, жалі,—
Він як вихор вже несеться
І шаліє, і сміється.

XXX

Хто із нас не ніс на гори
Люту муку, люте горе,
Щоб його під небом збутись
І назад за ним вернутись?

XXXIII

Вітер погрожує. Вітер шепоче:
«Ні, я облуди Весні не прошу,
Дні оберну я у сірії ночі,
Білі тумани гуляти пушу.

Більше не будеш ти в синьому небі
Бачити любого Сонця свого:
В сірих туманах сховаю від тебе,
Хмарами вкрию його.

О, не втечеш ти нікуди від мене:
В ліс — так я дерево кожне струшу;
В поле сховаєшся — поле зелене
Гребнями рук розчешу.

Вдень і вночі я усюди літатиму,
Доки без сил не впаду.
Всюди питатиму, всюди шукатиму,
Доки тебе не знайду.

А розшукаю — тільки спитаю,
Здалеку гляну в небо очей
І понесу я муку безкраю
В чорні безодні вічних ночей.»

XXXV

Вишиває осінь на канві зеленій
Золоті квітки.
Квіти оживають, і з дерев спадають
Жовті нагідки.
Яблука і груші падають на землю,
Боки, спина б'ють.
Люди їх збирають, у мішки ховають,
Кури їх клюють.
Жито і пшеницю вже почастивали
Ціпом на токах.
І для добрих шлунків винувате зерно
Мелеться в млинах.
Бавляться дітками, бавляться квітками,
Моляться батьки.
Вишиває осінь на канві зеленій
Золоті квітки.

XXXVI

Ранок... зеленее свято кінчається,
Гаснуть на люстрах небесних свічки.
Килим поволі з підлоги згортається.
Зірвані квіти, гірлянди, стрічки.
Небо закрито завісою темною,
Заслані сірим серпанком поля.
Небо осталося горою таємною
І пілігримом безсилим земля.

* * *

Ой розлягався та понад морем
Білий туман.
Ой набирав він з синього моря
Цebra води,
Ніс він ту воду на круту гору
В степ голубий,
Щоб остудити, щоб напоїти
Отари хмар.
І напилися сизі отари,
І не лягли:
В довгу дорогу степом погнали
Їх чабани.

ХЛІ

Вітер носить, літає,
Топче луки і поля,
Жовті трави пригинає,
Лист зриває із гілля.

То скирти, стоги розносе,
То у сурми загуде,
То в безсиллі заголосе
І до лану припаде.

То в уяві намалює
Другу дівчину ясну,
І в уста її цілує,
І не дума про Весну.

Нащо, Вітре, ти голубиш
В серці мрію золоту:
Як ти другу не полюбиш,
А забудь не зможеш т у.

ХЛІІ

Квітки любові розцвітають
Єдиний раз, єдиний раз.
Вони ніколи не вмирають
І вічно в серце ранять нас.

Їх поє сонячне проміння,
Годує чиста пахоц піль.
В глибинах серця їх коріння:
Торкнеш квітки, а в серці біль.

Зламаєш їх, потопчеш в муках —
І хочеш їх навик забудь,
А кров тече і плаче в звуках,
А ніжні парості ростуть.

XLIV

Втратити віру — що керму зламати;
Хвиля осліплений човен веде,
Що його в морі широкому жде,
Хто його візьме на груди приспати?..
Втратив я віру і хвилям віддався,
Б'ють мене хвилі, об камені б'ють.

Хвилями місяці, роки пливуть.
З смертю ж я й досі чомусь не спіткався,
Втратив я віру... о браття, о друзі,
Б'є мене хвиля, об камені б'є...
Скоро в розпуці,
в безсиллі, в нарузі
Вирву я серце своє.

XLV

Плаче Вітер, туже бідний
Та ховає мрії,
А навколо степ самотній,
Наче крук, чорніє.

Десь пливуть під небом гуси
Темними ключами...
Плаче Вітер, туже бідний,
Б'ється над степами.

А на гілці лист пожовклий
Затремтить в конанні
І впаде, і тихо ляже,
І засне востаннє.

Розплітається уранці
Срібних снів мережка,—
До невірної літами
Заростає стежка.

А у Вітра й досі в грудях
І любов, і муки,
І протоптані навколо
Всі поля і луки.

XLVI

І думає Вітер: «Я хочу знайти
І мушу її відшукати,
Ганебно для мене на крок від мети
В пустелі жалю повертати.
Я з півночі хмари холодні зжену,
Встелю усю землю снігами,
І певно, де-небудь в гаю, на лану
Ти стежку протопчеш ногами.
І тільки я слід на снігу нападу,
І тільки твій слід я пізнаю
Як сокіл я з неба в ту мить упаду,

Впаду, засміюсь, заридаю.
Не думай сховатись в людей на селі;
Зумію проходим я стати,
Постукати в двері і тихо з землі
«Пустить, замерзаю» — сказати».
Так думає він і на північ летить,
Щоб скликати хмари холодні,
А стомиться,— ляже заснуть і спочить
Де-небудь на скелі в безодні.

XLVII

В полі хуга. День — не день,
Хтось згори снігами сипе
І проходим очі сліпе,
Мов пелюстками вишень.

Пройде сніг... затихне все,
Вітер зніметься — полине,
Скирту вдаре, і підкине,
І по полю рознесе.

Ось він вгледів коней-змій
І підставив зміям груди:
Подивися, що за люди,
Свиснув жінці молодій...

Запримітив очерет,
Розчесав його, розвіяв.
Мов крізь сито пересіяв
Снігу білого замет.

XLVIII

А увечері він лине
З поля, з лісу на село,
Біля хат селянських гине,
Б'ється пташкою об скло,
Плаче, скаржиться, голосе,
Стихне й знову зарида,
Співчуття в каміння просе
І до призьби припада.
Та ніхто не одгукнеться
І ніде душі не чуть...
Тихо з вікон світло ллється,
Ще рясніш сніги метуть...
...Наче зграї лебедині
Із незнаної країни
Налетіли
Білі, білі;
Наче в'ються, і кружляють,
І на озеро сідають...

Грицеві курчата

Казка

Жив собі Максим убогий
Коло річки, край села.
Крім дітей та жінки, в його
Тільки курочка була.

Нанесла вона яєчок.
Вже й великдень ось-ось-ось!
Хоч би кожному яєчком
Розговітись довелось!

Та старий Максим міркує:
«Поїдяться крашанки,
А коли підсипем квочку,
Будуть згодом курочки.

Швидко виростуть курчата,
Навесні почнуть нестись,
От тоді ми поласуєм!
Ласували ж ми колись...»

«Це не можна, — каже мати. —
Не годиться, ні!.. Та як?
Щоб без крашанки великдень?!
Любі діти, чи не так?»

«Правда!» — діти закричали...
Згодом мати додала:
«Дев'ятнадцять дам під квочку,
Десять буде для стола».

«Хай по-вашому вже буде!» —
Каже з усміхом Максим.
І пішов собі із хати.
Мати вийшла теж за ним.

На город пішли садити,
Та була уже й пора...
В хаті ж праця закипіла:
Малювала дітвора.

Писанки на диво вийшли!
Гриць слона намалював.
Слон звів вгору жовтий хобот
І на сині ноги встав.

Далі взявся за ведмедя.
Вуха білими зробив,
Тулуб синькою побарвив,
Дві ноги почервонив.

А Маруся жовту жабку
Посадила на сучок.
В лапку їй встромила мушку,
В другу — китицю квіток.

Далі діти малювали
Лева, тигра, борсука,
Не забули і овечки,
І лисиці, і вовка.

Дуже гарно у Наталки
Вийшов зайчик на лужку,
Усміхаючись, підносить
Він капусту їжачку.

А найменшенький, Івасик,
Кицьку тільки що кінчив.
Що за мила вийшла кицька!
Ще і стрічку почепив.

Гриць скінчив уже й верблюда:
Височезний, три горби!
Звів він голову угору,
Тягне листя із верби.

Домальовував Івасик,
Та вже в хаті аж гуло!
Діти плигали, сміялись...
Так їм весело було...

Аж у хату батько й мати...
Мати скрикнула: «Ой, жах!
Я ж яєць ще не варила...
Хто?! Пізнаю по очах!!»

Як німі, сиділи діти...
Та всміхнувся старий Максим:
«Не біда: на тісто підуть!
Я й сире яєчко з'їм...»

Так, під квочку дев'ятнадцять —
З решти будуть писанки.
Воно, варені смачніші...
Зате маєм малюнки!»

Так, як сказано, й зробили...
Треба йти негайно в хлів!
Всі пішли: і батько, й мати,
Гриць на місці вже сидів.

Бідна квочка так зраділа,
Мальовничим писанкам,
Що, зворушена, й не знала,
Що казати діточкам.

Ось і смеркло. Усі разом
Повечеряли й лягли.
Та заснути чомусь діти
Довго-довго не могли.

Все їм згадувались звірі,
Кожний сам себе питав:
Чи не краще, коли б чорним
Вуха він намалював?..

Або чом живіт ведмедю
Він зеленим не зробив?..
Та голівоньки дитячі
Сон на подушки схилив...

II

Аж три тижні бідна квочка
Пробула на писанках!
Коли б глянули на неї,
Вас пройняв би просто жах!

Як вона змарніла, схудла!
Самі шкіра й кісточки...
Гола... Краще не дивіться
Ви на неї, діточки!..

Тільки серце в неї билось
Усе радісніш, сильніш...
Залишилось ще посидіть,
Почекати тільки ніч!

І коли почувся вранці
У шкарлупу перший стук,
Квочка наче підлетіла
Після довгих, довгих мук!

І, щаслива вся, в повітрі
Враз. спинилася вона...
Коли — зирк! Стоїть на спині...
Де? У кого? У слона!

Дійсно: вилупилось першим
Чепурненьке слоненя.
Не занадто ще велике...
Ну, як з доброго коня.

Далі з ревом, криком-риком
Лев вискакує з яйця.
Тихо виліз тигр за левом,
Далі лупиться вівця.

За верблюдом нявка-кицька,
Ось і зайчик, і борсук...
Метушаться вовк, лисиця,
Вже і жабка: стук та стук!

Спочатку вжахнулась квочка,
Ледве в безвість не втекла!
Та отямилася згодом
І квоктати почала.

Гриць усе це чув і бачив,
Та не мав чогось страху,
Хоч для більшої безпеки
Зліз обачно на вільху.

Квочка стала хвилюватись,
Малеч кликати на збір.
Сполошилися курчата,—
Всім хотілося надвір.

Перша вийшла з хліву квочка.
Через неї плигнув лев,
Щось зачув, хвостом замаяв
І підняв страшенний рев!

Все замовкло, заціміло...
Наче цілий світ зомлів...
Навіть квочка, рідна мати,
Аж припала до землі.

Коли рев скотивсь поволі,
Громом в прірвах одлунав,
Скочив тигр, роззявив рота
І сказав в повітря: «Няв!»

Далі вибігла лисиця,
Вовк, ведмідь, рябий борсук...
Жабка плигнула з квітками
І найшла на груші сук.

І верблюд з трьома горбами
Вийшов з хліву, подививсь...
Щось було не до вподоби,
І він, плюнувши, скрививсь.

За вівцею вибіг зайчик.
Міг би легко він втекти.
Та кого йому бояться?!
Це ж все сестри та брати!

Без страху підбіг до вовка,
На плече йому схиливсь,
Але вовк зубами клацнув,
І наш зайчик затрусивсь.

Правда, деяким звіряткам
І ніяково було:
В того ока не ставало,
В інших зайве прибуло.

Той примушений скакати
Був лише на трьох ногах.
І дарма четверту ногу
Він шукав по всіх кутках.

Решта всі були здорові,
Раді зеленій траві...
Тільки слон не вліз у двері
І лишився у хліві.

А вкінці і він виходить
З жовтим хоботом у двір...
Тупа синіми ногами
І вгорі спиняє зір!

«А що то сидить на гілці?!
Мамо, зараз же кажіть!»
«Та це Гриць наш! — каже квочка,—
Він ізлізе й побіжить...»

«Так це він? Зітру на порох!
З мене посміха робить?
Ноги синькою побарвить?!
Жовтий хобот причепить!»

І трубу свою до Гриця
Простягає лютий слон...
Крикнув Гриць — і враз... прокинувся...
Був, на щастя, це лиш сон...

Всі прокинулись від крику...
Хто кричав — ніхто не зна...
А в хліві куняє квочка...
Що то висидить вона?

Мисливець Хрін та його пси

Казка

СВІЙ ДО СВОГО

I

Проліски життя

Це були тяжкі години...
Скрізь по цілій Україні
Лютий голод панував...
Хто не вмер, то смерті ждав.

І в цей час страшний у Жучки,
На городі Клима Щучки,
Народились в бур'яні
Цуценяточка дрібні.

Діти що робить, не знали,
Цуценят на руки брали,
Танцювати вчили їх...
Був навколо крик і сміх.

Бідна Жучка метушилась
І, не знати як, живилась...
І нарешті схудла так,
Що лишився сам кістяк.

Бачив Клим, що зле скінчиться..
Хоч воно і не годиться,
Але вирішив з жалю:
«Однесу їх і втоплю».

Цуценяток трьох маленьких
Обережно взяв від неньки,
Ледве втримався від сліз
І на річку їх поніс.

Два пішло на дно, втопилосьь,
А одно змагалось, билось,
Врешті вилізло сліпе,
Цілком мокре і слабе.

Наче казка смарагдова,
Зеленіла ніч майова —
Повна чару і тепла —
І зогріла, як могла.

Обсушила цуценятко,
На траву поклала спатки
І прикрила лопушком,
Наче теплим кожушком.

Цуценятко поскавчало,
Потрусилося чимало,
Та на крилах сон злетів,—
Песик ліг і занімів.

II

В лісі

Довго б спало цуценятко,
Але нагло оченятка
Розтулилися самі,
І прийшов кінець пітьмі.

Цуценятко здивувалось:
Море сяйва розливалось!..
Звідки, думає, взялось?..
Раз вже плавать довелось...

Підняло головку вгору,
Баче там блакить прозору.
Біле щось по ній пливе
І його пливти зове.

Коли — зирк!
Над ним високо
Зупинилось чиесь око,
Наскрізь дивиться, пече
Вухо, шию і плече.

Цуценятко налякалось,
Під лопух, в траву сховалось,
Пильно стежити взялось:
Підозрілим все здалось...

Око вище забирало,
Дужче гріло, припікало,
Та ніхто страху не мав:
Той цвірінькав, той співав.

Щебетало все навколо...
Але в шлунку закололо,
Наче голка з будячка:
Захотілось молочка...

Цуценятко заскавчало,
Всіх у лісі схвилювало...
Навіть деякі пташки
Утирали і слізки.

Двічі вивірка спускалась,
Нахилялась, приглядалась:
Що воно за звір скавчить?..
Може, кіт?.. Та кіт нявчить.

І орішка золотого,
Щоб забавити малого,
Вона кинула... На гріх
Влучив в голову горіх.

Цуценя ще дужче в сльози...
Захитались трави, лози,
А дзвіночки й будяки
Посхиляли головки.

Цуценятко стало лізти,
Але так хотілось їсти,
Так боліло в животі,
Як ніколи ще в житті.

Що було б — сказати годі...
Та нам завжди у негоді
Щось на поміч прийде враз
І спасе від лиха нас.

І воно прийшло, кудлате,
Але ніжне, наче мати,
За потилицю взяло
І, піднявши, понесло.

Це зробила тітка Біла,
Уже досить здичавіла:
Із голодного села
В ліс давно вона втекла.

Мала страх, що з нею буде —
Як з Рябком зробили люди...
Що — вже знають на селі
І великі, і малі.

Не втекла сама з ганьбою,
А й синка взяла з собою...
Озирнулась — і гайда,
Там, де ліс, кущі, вода.

Тут, між скелями стрімкими,
Під ялинами густими,
Де стоїть і вдень п'яма,
Ямку вигребла сама.

І без гомону, без тріску,
Наче в затишку колиску,
Положила там синка...
Постіль тепла і м'яка.

Спочатку прийшлося без звички
Попоїсти і травички
І поїсти корінця —
Ані хліба, ні м'яся!

Зле жилося... Невимовно!
Але в шлунку було повно,
І ставало молока
Для маленького синка.

Поблизу шуміла річка,
Викидалася плотичка...
От би рибку! Боже мій!
Та піймать її зумій!

Біла стежила, дивилась
І у видри научилась...
Ранок ще не пролетить,
А вже рибка і хрумтить.

Раз колись в негоду Біла
Марно цілий день сиділа
(Не було вже так давно) —
Все сховалося на дно.

Повтікали наче з річки
Красноперочки, плотички...
Чатував лише щупак,
Та з нори дивився рак.

Аж ворухиться травичка...
Зирк! — а в ній руденька мишка,
Забуваючи про все,
Корінець якийсь гризе.

Чом би мишки не піймати?
Як на смак покуштувати?
Трошки пахне, — не біда,
Коли близько є вода.

Відчуваючи відразу,
Проковтнула всю відразу
І водою запила...
«Шкода, — каже, — що мала!»

Біла й далі не журилась
І ловити научилась
То кертчик, то зайців,
Навіть ситих їжачків.

І безжурно над водою
Під ялиною густою
Пролітали літні дні
Й ночі теплі, лагідні...

Ось сюди, коли скавчання
Враз почула, без вагання
Сина кинула, біжить...
Зирк! — аж небіж це скавчить.

Що з ним сталося, — не знала,
Та і знати не бажала.
Коли зле комусь, біжи
І, чим можеш, поможи.

Принесла, поклала в ямку
І зробила з себе мамку:
Стане в неї молока
І для сина, й приймака.

Та минуло красне літо,
Вітер щось завив сердито...
Зирк! — а з неба і сама
Вже спускається зима.

На санки, як пані, сіла,
Білу свитку розпустила,
Вкрила полами поля, —
Лист пожовклий замела.

Щоб сушились на морозі,
Розстелила на дорозі,
Почепила на кілки
Скатертини, рушники.

Одягла усім на вуха
То шапки, то капелюхи,
З вовни білої свитки,
Сріблом вишиті хустки.

Тим, що в літі пряла, ткала,
Як на свято, всіх прибрала
І Морозика-дідка
Найняла за скрипака.

Цуценятка здивувались,
Під ялину заховались
І дивились крізь гілки
На пушиночки легкі.

Та пройшла якась година,
І вони вже по коліна
В лісі, в полі, на луку
Грузнуть весело в снігу.

Коли нагло заєць косий —
З-під самісінького носа!
З снігу вискочив і зник...
Цуценята в галас, в крик!

І за ним! Аж пух із снігу!
В воду вскочили з розбігу,
Геть порвали голоси
І подряпали носи.

Аж до сутіні ганялись...
Вдома страшно хвилювались:
«Хоч би вістку хто приніс...»
Та мовчав понурий ліс.

Вдвох приплентались аж рано...
Виглядали... ой, погано!..
Сама шкура та кістки,
Хоч і їли дрижаки.

Мати з радощів скакала,
Обнімала, цілувала,
І, махаючи хвостом,
Все лизала язиком.

Хоч мисливці і поснули,
А про зайця не забули:
Бігли, гавкали, сплючи,
І кололись скавучи.

Цілий день і ніч проспали,
А збудившись, постогнали
І, не ївши (не біда!),
Знов за зайчиком гайда!

Куцохвостий, довговухий,
Хоч і спав, а пильно слухав,
Шуми, шелести ловив
І все вухами водив.

Та мисливці наче знали
І тихенько шкутильгали
Ще по свіжому сліду:
Кожний мав якусь біду.

Коли вітер збоку тягне...
І правдивим зайцем пахне...
Стрепенулись, стали пси
І наставили носи.

Раді, сповнені надії,
Простягли кудлаті шиї,
Переглянулись — і... плиг!
Зайчик ходу, та не встиг...

З того часу вже щоранку
Виряджала мати з ганку
Двох завзятих мисливців —
Пострах лисів і зайців.

III

На власних ногах

Білій житись легше стало,
Вже живіт не підтягало:
Як самій не повезе,
Хтось з синочків принесе.

Їх уже і не пізнати:
Величезні, волохаті...
А хвостища!.. Мали жах
І ведмідь, і вовк в кущах.

І пішли чутки по лісу,
Що Бог зна, відкіль взялися
Ще невидані, нові
Дві потвори лісові.

Що вовки, ведмеді, лиси
З жаху вже не раз тряслися,
Як толочили вони
То жита, то бур'яни.

Не лякаються нікого,—
Гарконуть — і враз на його!
Голоси — позаздрий лев:
Листя сиплеться з дерев!

Мисливець Хрін

Чутка все росла, міцніла
 І до міста долетіла.
 Жив мисливець в місті тім,
 Звався здавна Хрін Охрім.

Від такої чутки в Хріна
 Затрусилися коліна,
 Очі жаром зайнялись
 І налився кров'ю ніс.

І, не гаючись, з полиці
 Витяг він свою рушницю.
 Взявши хліба й ковбасу,
 Дав понюхати і псу.

Пес з підпалинами, чорний,
 Не старий ще і проворний,
 Був на ловах вже не раз
 І нанюхався ковбас.

Хрін казав йому: «Дивися:
 Коли виженеш ти лиса,
 Дам полумисок борщу
 Й салом хліба помащу.

Як ведмедя наженеш ти,
 Наїсися вже нарешті:
 Вже не їстиму і сам,
 А тобі, побачиш, дам.

Ковбаси вже дам на зміну!»
 Пес уже не вірив Хріну,
 Головою помотав
 І в повітря кинув: «Гав!»

Та і знав, чому не вірив:
 Виганяв він безліч звірів,—
 І ведмедів, і вовків,—
 А помиї тільки їв.

Та й охоту став втрачати
 Різних звірів виганяти:
 Все одно не вцілить Хрін...
 Але завжди правий він!

Ще й кричить: «Це — пес ледачий!
 Чи дурний він, чи не бачить,
 Що я люльку запалив,
 Димом очі задимив.

Докурю,— жени без ліку
 Всяку твар — малу й велику.
 Не затрусяться жижки,
 Переб'ю їх, як горшки».

Пес встромляв у землю очі
І не знав — чого він хоче,
Знову нюхав, знову прів
І кістками торохтів.

В ліс ввійшли, і з переляку
Каже тихо Хрін: «Собако,
Ну, сьогодні ти дивись:
Це тобі не вовк чи лис.

Прослідиш — жени без впину,
А я злізу на ялину,
Як стрельну я, поспіши
І потвору додуши.

Покажи своє завзяття:
Рви, шматуй її на шмаття...
Хоч не дихатиме звір,
Все ж ти добре перевір.

Сплигну я тоді з ялини,
І не пройде і хвилини,
Як я знову в лоба — бах!
Грім покотиться в лісах!»

Пес нюхнув, побіг в долину,
Хрін подряпавсь на ялину,
Крикнув щось з ялини псу
І узявсь за ковбасу.

Довго пес ганяв даремно,
Аж запахло щось приємно,
Милим, рідним чимсь несе,
І все дужче, ближче все.

Із-за лісу, з-за густого,
І не бачив пес нічого...
Біг і нагло налетів
На це рідне з-за кущів.

Щось кудлате, волохате.
(А сердите, а зубате!)
Наче в землю враз вросло
І гарчати почало.

За хвилину серед бору
Баче він нову потвору!
Хрінів пес подумав: «Край!
Ляж на спину і вмирай...»

Враз одно із двох помалу
Наступати тихо стало,
Йде і вусом не моргне...
Це вже лихо не мине!

Хрінів пес на крок від згуби...
Показати хіба зуби?
Але марна боротьба,
Та й не слухалась губа.

А воно тим часом в очі
Пильно дивиться, мов хоче
Провертїти їх свердлом...
Хрінів пес махнув хвостом.

Аж і друге волохате
Стало швидко наступати...
Хрінів пес завмер і ждав...
І зненацька гаркнув: «Гав!»

Волохатї не злякались,
Язиками облизались,
Стали нюхати його
І обнюхали всього.

Хрінів пес стояв, не дихав:
(Не сховаєшся від лиха!)
Нагло глибоко зітхнув
І звірюку сам нюхнув.

Несподівано без тямї
Замахали втрюх хвостами,
Разом гратись почали,
Наче втрюх весь вік жили.

І побігли втрюх... Стрибають,
Один одного ганяють,
Лунко гавкають, скавчать,
Наче діти, верещать.

Коли щось в снігу як хрюкне!
Та зубами клацне, стукне!
Остовпіли кудлаї
І до ніг — хвости свгї.

Тільки Хрінів пес зухвалий
І в боях не раз бувалий
Враз пізнав, що хрюкнув дик*,
А до диків він вже звик.

Не минуло і хвилини,
Як сидів він вже на спині,
Вуха, шию шматував...
Дик скажено верещав.

Не стояли й волохатї:
Стали дика обступати,
Той за ногу, той за хвіст...
Дик вже мав правдиву злість.

Підвернувсь один кудлатий,—
Стусонув кабан зубатий
І ударив так кликом,
Що котився пес клубком.

Хрінів пес це бачив... З гніву
Він покинув гризти гриву,
Скочив вниз, за горло взяв,—
Дик хитнувся і упав...

* Кабан дикий

Довго їли, аж наїлись,
А які шматки лишились!
З'їли б — повні животи...
Е! А в хату однести?!

Той взяв голову, той ногу
І негайно руш в дорогу.
Хрінів пес вагавсь, стояв...
Щось схопив і псів догнав.

На порозі стріла Біла.
Сльози бризнули: зраділа!
Аж осяялось лице,
Як побачила м'ясце.

Швидко втома всіх поклала,
(Навіть Біла задрімала),
Тільки Хрінів пес не спав:
Хріна він свого згадав.

Думав він: «Це Хрін сердитий!
Як вернуся, буду битий...
Хрін є мстивий, Хрін є злий:
Не налле три дні помий!

Хріну кланялись? Ніколи!
Їсти схочу — в ліс, у поле!
Тут не сам я, не один...
Хто рідніш? Свої чи Хрін?

Не піду з цієї хати!»
Так рішив і став дрімати
І поволі задрімав...
Рідний хтось його обняв.

Як відомо вранці стало,
Що лишиться він на стадо,
Так скавчали раді пси,
Що порвали голоси.

V

Хрін не жартує

Але гляньмо на ялину —
Як на ній сидиться Хріну...
Е, та він уже давно
З буком дивиться в вікно.

ХРІН ПОЛЮЄ ДАЛІ

I

Недуга Хріна

Що є з Хріном? Зле та й дуже:
Другий тиждень, як недужий...
Вдень ковтає порошки
І в гаряці б'є горшки.

Уночі не може спати,
Хоче бігти геть із хати,
А коли засне на мить,
Червоніє і кричитьь.

«Гнати, бігати не хочеш!
Тільки голову морочиш:
На три кроки одбіжиш,
Скок у кущик — і лежиш!

В холодочку спочиваєш?!
Це ти так про мене дбаєш?!
Що ж тут дурно я ходжу?!
Стій же! Вдома покажу!

Закую в ланцюг потвору,
На три дні замкну в комору:
Вдень казися, а вночі —
Вовком вий або скавчи!..

...Годі, любий, жартувати,
Повернися вже до хати:
Вріжу хліба я шматок,
Дам тобі смачних кісток.

Дні стоять ясні та гожі,
І щодня такі пороші...
Скільки б ти зайців нагнав!
Я б вже влучив, не збрехав.

...Може, ти у звіря в шлунку...
І нема вже порятунку...
Хоч озвися звідтіля...
Голос твій пізнаю я.

...Докоряєш, що не влучив...
Кинь докори: надокучив!
Сам нагнав ти тьму звірів,
Коли люльку я палив.

...Він гризе щось і не слуха!..
Ану, йди! Давай-но вуха!
Втік! Сховався? Ну, постій:
Наїсися ти помий!

Та вилазь! Чого сховався?»
Хрін кричав і прокидався,
Їв сердито порошки
І трощив миски й горшки.

II

Видужання й наука

Так нездужав Хрін з півроку,
Не зробивши з хати й кроку,
Дуже він охляв, змарнів,
Мало пив і мало їв.

Але раз сусіда Босий
Цуценья йому приносить...
«Хочеш,— каже,— так візьми:
Буде гнати вже взимі».

Хрін зрадів: почав скакати
І сусіду обнімати,
Запросив гостей, музик...
Біль страшений нагло зник.

З того часу він здоровий,
Про майбутні мріє лови
І дає новому псу
Завжди нюхати ковбасу.

Часом Хрін ясного ранку
Сяде з люлькою на ганку
І, крізь ніс пустивши дим,
Розмовляє з псом новим.

«Що ж, тепер ми ради штуки
Заберемся й до науки,
Бо ніхто не знає з нас,
Коли прийде ловам час.

Це — рушниця... Це — стріляє...
Як тарахне — грім лунає!
Ану, гляну: чи, бува,
Вона в мене не крива?

Як струна! Блищить — аж сяє.
В світі кращої немає!
Це скажу не тільки я...
А в Пилипа, як лушня.

Зрідка іноді буває,
Що й рушниця проморгає...
Власне, винна не вона,
А ця люлька... сатана!

Як запалиш — диму хмара!
Наче йде з макітри пара.
А тут заєць! Та крізь дим
Як і що ти зробиш з ним?

(Та не чухайся, а слухай!)
Як на лови прийдеш — нюхай,
Чи є слід, а чи нема
(Та ти слухаєш?), — дарма:

Часом заєць бігав вчора
І в корчму заліз потвора.
Та й заснув... А сніг вночі
І замів його в корчі.

Часом так ідеш у полі,
Смокчеш люлечку поволі,
Коли нагло із-під ніг
Оттакезний заєць — плиг!

Тільки скрикнеш з переляку...
(Хоч би мав в руці ломаку!..)
За рушницю... та де він?
Бахнеш здуру навздогін!

...Та як ти зачуеть носом,
Що десь близько лис чи косий,
Стань як вкопаний і стій!
Руш лише на розказ мій!

Коли влучу я, та мало,
Ти не думай, що пропало:
По сліду, як птах, лети,
Доки аж не вловиш ти.

Принесеш його в порядку,
Будеш мати красну згадку,
Будеш дякувать мені:
Наїсися на три дні.

Не піймав, — візьму за вуха!
(Та не спи, а пильно слухай,
Бо хоч прийде каяття,
Та не буде вороття).

...Заєць, вовк, ведмідь — байдуже!
Всіх жени, хапай, мій друже,
Часом хай і кров спливе,
Не журися, — заживе!

Коли й вовк тебе потрусить
Або ногу перекусить,—
Все зростеться! Та й на трьох
Зробиш, може, й довший крок!

Слухай Хріна. Бійся бука...»
Довго ще б тяглась наука,
Але шлунок буркнув враз,
Що й обідати вже час.

III

Перед полюванням

Наставала осінь рання,
Час тривоги, полювання,
Коли мало сплять вночі
І мисливці, і зайці.

Коли чиститься рушницю,
Вихваляють добру крицю,
Порох золотом стає
І шротина срібло ллє.

О качки, бекаси-стріли,
Де ції весни ви сіли?!
Чи по вас хоч пух знайду,
Як по багнах знов піду?

Чи вернусь колись додому,
І чи ви мені, старому,
Любий голос подасте?
(О минуле золоте!)

Чи давно з смутного краю,
Повні болю і відчаю,
Подалися ви в світи,
Де густіш очерети,

Де стоять на варті скелі,
Де озера, як пустелі,
Із емалі, з кришталю,
Де є тихо, як в раю...

Де у дні ясні, майові
Чути шелести шовкові
І не знати: чи трава,
Чи шумлять Того слова,

Чия ласка землю вкрила,
Хто узяв моря під крила,
В кого тисячі світил
Виглядають із-під крил.

IV

Чоботи Хріна

Хрін три дні сидить і курить,
Миє, чистить, око жмурить,
Націляється в гвіздок
І натискує курок.

Вже в торбині хліб і сало,
Люлька, губка і кресало,
Жде рушниця на гаку,
Довгі чоботи в кутку.

Коли Хрін був тяжко хворий,
Бідні чоботи в коморі
Нудьгували, як в тюрмі:
Ждали осені й зими.

Пес на них дивився скося
І на дьоготь морщив носа,
Навіть раз, нюхнувши, чхнув,
Та за пару днів забув.

Знов лежав, за вухом чухав,
Знов до них підходив, нюхав,—
Чи не пахне чимсь новим,
Більш приємним і смачним.

Прожили вони багато...
Ще носив їх Хрінів тато,
Мазав дьогтем і сальцем,
Щоб були для всіх взірцем.

Хрін мастив також їх салом,
Але сало не блищало,
Бідний Хрін причин не знав —
Чом той смалець не блищав.

Пес очей з чобіт не зводив,
І, як Хрін кудись виходив,
Зразу в рух пускав язик:
І, як в прірву, смалець зник!

І ставали все рудіші
(Мов збігались в купу миші),
Чорні чоботи, хоч плач!
Знову брався Хрін за квач.

V

Осінь починається

Осінь Хріна хоч не знала,
Але потай вишивала
Килим шовком золотим,
Щоб послати перед ним.

І коли вона почула
(Мушка їй якась шепнула),
Що вже літо уткло,
Все розтринькавши тепло,—

Ожила немов, зраділа,
З ліжка пташкою злетіла,
Як шипшина розцвіла
І вдягатись почала.

Одягалася поволі,
Як весною квітка в полі,
Щоб до ладу, до смаку,
Щоб не стріли ще таку.

Як на ярмарок, збиралась,
Чепурилась, прибиралась
І дивилась в тихий став —
Як її він малював.

Приміряла то дукати,
То коралі, то гранати...
А на голову вінок
Із дзвіночків, з нагідок...

Наче сніг — сорочка біла,
Плахта маком червоніла,
Слалась золотом ланів,
Крилась зеленню садів.

Як вмивалась рано з річки,
Заросила черевички,—
В черевички ті роса
Діамантами вросла.

Як прибралась, одяглася,
На леваду подалася,
Сірих воликів взяла,
Напоїла з джерела.

Напоївши, налигала,
На подвір'я їх погнала,
І на шиї їх ярмо
Наче скочило само.

А на возі, милий Боже!
Чи ще є у кого, може,
Стільки всякого добра?!
Це ж не віз вам, а гора!

Золота пшениця, просо,
Срібне жито розлилося,
Груші, яблука, сливки,
Меду, воску шапки.

Та в нас звичай: на дорогу
Помолитись в хаті Богу,
Щоб на ярмарку був торг,
Щоб ніхто не брав на борг.

Щоб щастило по дорозі,
Довезлося все на возі...
Осінь очі підвела
І молитись почала

Тихо, тихо в хаті стало...
Та щось нагло заспівало
Пісню тужну за вікном,
Світ захмарило кругом.

Вітер це, — кобзар прохожий,
Мандрівник, вибранець Божий, —
Думу з Хортиці приніс
Та й не втримався від сліз.

Сльози гнівні, буревісні
Все рясніш лилися з пісні,
І земля їх напилась,
Полинами пройнялась.

Помолилась Осінь Богу...
«Час рушати і в дорогу...
Гей!» — гукнула. І воли
З рипом воза потягли.

VI

«О!»

Розвиднявся тільки ранок,
Коли вийшов Хрін на ганок,
Догори підняв чоло
І сказав нарешті: «О!»

Він сказав лише півслова,
Але справа вже готова:
Хай хоч буря, грім гуде —
Полювати Хрін іде!

Свиснув. Пес на ноги скочив.
«Годувати, мабуть, хоче!..» —
Так подумав і метнувсь...
Хрін погладив і всміхнувсь.

«Їсти хочеш?..

Знаю, знаю,
Та прислів'я пригадаю:
«Як зібравсь на лови йти,
Не годуються хорти».

Вчора пес зганяв подвір'я,
Їв траву, прадавнє пір'я.
Все, що трапив на шляху, —
Ніс був в глині і пуху.

Але що до того Хріну?
Має він свою причину
Не цікавитися псом,
Хоч і крутить він хвостом.

Шкода бідного Охріма:
Цілу ніч перед очима
Заєць каторжний скакав
Й різні штуки викидав.

То п'ястук підніме косий,
То Охріму зробить носа,
То покаже язика
І ушкварить гопака.

То смикне його за вухо
І промовить: «Ну, послухай,
Що ти вистрелив і коли?!
Язиком хоч не мели!

З тебе вже сміються кури!..
Кажуть: «Нас він не одурить
І не видурить яєць:
Знаєм вже — який стрілець!..

Цей хвалько, боюн і дурник
Не поцілить навіть в курник,
А хвалився, що з двора
Швидко викине тхора».

Ну, скажи, якого біса
Ти оце ідеш до ліса?
Ну, й сидів би на печі,
Наше пір'я деручи».

«Досить! Кинь плести дурницю!» —
Хрін кричав, хапав рушницю,
Та раптово звір зникав,—
Хрін зубами скреготав.

І як стало розсвітати,
Хрін устав і вийшов з хати.
Тихо, лагідно було...
І тоді сказав він: «О!»

VII

Троянди й колючки

Хто ходив по багнах, луках
(Не в нудних містах по бруках)
В дні холодні восени
І карався без вини,

Хто за дикими качками
Підкрадавсь очеретами
І, палаючи в огні,
Мерз, трусивсь і груз в багні,

Хто стояв на перельоті
По коліна у болоті,—
Тільки той і зна, як слід,
Ціну мащених чобіт.

Не боїться Хрін нічого:
Певні чоботи у нього,
Не бояться ні води,
Ані іншої біди.

Твердо Хрін іде, ступає,
На шляху перемагає
І болото, і потік,
І розливи буйних рік.

Псові гірш: голодний, босий,
Він водив би тільки носом,
А не ліз в очерети,
Де не всидять і чорти.

Але Хрін простягне руку
І вжене його в розпуку:
Або лізь, або лягай
І заслужене приймай.

Треба лізти... Коле, ріже...
Тільки виразку залиже,
Вже з'явилася нова:
Наче бритва — не трава.

VIII

Дві погоні

Довго так вони ходили,
Врешті вибились із сили,
Відпочити б — мокро скрізь...
Мабуть, краще йти у ліс.

Всі ці гаршнепи, бекаси,
Мабуть, тільки для прикраси,
А наїдок з них який?!
Та й попробуй їх забий!

А качок хоч цілі хмари,
Але мають окуляри:
Крізь густі очерети
Бачать, де сховався ти.

Хрін сердитий.

Хрін лютує:
«Винен пес: погано чує,
Ледве тьопає, скавчить,—
Птах лякається й летить.

Це не діло, не робота!
Врешті вилізли з болота,
По сухому в ліс ідуть.
Пса вже й ноги не несуть.

Ліг би десь під кущ спочити,—
Небезпечно: буде бити...
А про їжу вже й забудь...
Ех, якби кудись чкурнуть!!

Враз (як вдарив грім Охріма!)...
Перед самими очима
Пролетіли чорні пси...
(Й досі чуть їх голоси!..)

Але що це? Сон? Між псами,
Що летіли блискавками,
Пес його колишній був!
Хрін відразу й не збагнув.

«Дожену! Вперед! Щодуху!» —
Крикнув, скинув капелюха
І рвонувсь, як тільки міг.
Кволий пес за Хріном біг.

Довго гнались, рвали сили,
Вкрились порохом, упріли.
Хрін пристав і витер піт,
А в очах крутився світ.

В пса була своя турбота:
Язика не втягне в рота,—
Ні сюди, ані туди,
А два кроки від води!

Лютий Хрін... та хилить втома...
Але в лісі Хрін як вдома:
Сів він, чоботи роззув
І незчувся — як заснув.

Ліг і пес, та як заснути:
Їсти хочеться і чути,
Наче щось смачне пахтить...
Аж у шлунок дух летить.

Пес підвівся... носом тягне:
Справді: щось чудесно пахне,
Наче варять десь обід...
Та це ж пахне від чобіт!

Зирк на Хріна. Як убитий,
Рясно мухами укритий,
В снах, як в морі, він втонув:
І не бачив, і не чув.

«Не ловити гав! До діла!» —
Промайнула думка сміла.
«Годі злизувать з чобіт:
Повним хоче бути живіт!

Ані крихотки ж від ранку!..
Згризти, з'їсти до останку!»
Так незмінно він рішив
І... нічого не лишив!

Не лишив ані гвіздочка!
Круглий став, неначе бочка,
Одійшов і спати ліг...
Та кололо щось: не міг.

Час і Хріну прокидатись...
Став він звільна одягатись
І раптово закричав:
«Лихо! Чоботи хтось вкрав!

Від злодюг, що розвелися,
Не сховаєшся і в лісі!..
Підповзе, коли ти спиш,
І поцупить шапку, гріш...

Вкраде свиту, стягне чобіт,
Жебрака з людини зробить,
Вийме розум з голови...
Сядь чи стоячи реви!

Ти й не гавкнув на гадюку?!»
І пустив він каменюку.
Пес одскочив за куці.
«Руш за злодієм мерщій!»

Бачив пес, що кепська штука:
«Це вже вправи, не наука.
Але чом лютує Хрін?
Не сказивсь, буває, він?»

Як на гріх, зайців не чути...
Чи не час прийшов чкурнути?
Він же знівечить мене!»
Пес рішив, що він чкурне.

«Руш!» — затупав Хрін сердито,
«Руш!» — хрипів несамовито.
Ох, і рушив же! За ним
Навздогін побіг Охрім.

Бігли просто, без дороги.
(А у Хріна босі ноги!)
Та тут справа не в ногах:
Злодій, чоботи в думках!

Наче випущені стріли,
Як сліпі, вони летіли
Через багна і річки...
З шумом рвалися качки.

Вбігли в місто невідоме...
Миготять хати, хороми,
Повно гамору кругом,—
Стежив Хрін лише за псом.

Тільки б злодія піймати!
Враз... біля якоїсь хати
Пес спинивсь і через тин!
«Ось де злодій!» — крикнув Хрін.

«Але ж хата щось знайома...
Та це ж, лишенько, я вдома!
Це схотілось їсти псу?!
Він же нюхав ковбасу!

Це від жиру та безділля
Він дійшов до божевілля...
Та, коли мій пес здурів,
Я чому це біг і прів?!

Ну, провчу ж його, потвору!»
Пес сховався під комору,
Поглядав на свій живіт
І травив цупкий обід.

IX

Щасливий кінець

Так дістався Хрін додому...
Та, не дивлячись на втому,
Не хотів спочити він.
Сів і думати став Хрін:

Що за каторжна причина,
Що весь час невдачі в Хріна,
І чому тікають пси
То додому, то в ліси.

Гарний пес є на прикметі...
Чи не втне таке і третій?
Чи не винен Хрін, бува?
Закрутилась голова.

Завертілась... а крізь мури
Чути, як сміються кури:
«Ну, й мисливець, ну, й дивак!
Морить голодом собак.

Де б той дурень відшукався,
Щоб на Хріна покладався?
Ну, наприклад, ми чогось
У сусіди несемось.

За якісь дурні яєчка
В нас щодня пшениця, гречка.
Хріну ж... пісеньку дзвінку:
«Ко-ко-ко, ку-ку-рі-ку!»

Хрін збагнув... По лобі вдарив,
Спалахнув з думок-пожарів,
Зрозумів курей і псів
І, як рак, почервонів.

Вже ясна причина втечі...
Не чекав, метнувсь до печі:
Зашкварчала ковбаса...
Хрін поліз і витяг пса.

Посадив його на лаву,
Підсував найкращу страву,
Обнімав і гладив пса:
«Їж: це, знаєш, ковбаса.

Їж, серденько: це не шкодить...»
За столом і смак приходить:
Пес хоч в лісі мав обід,
А наївся й тут як слід.

І все думав: дива в світі...
Тяжко навіть зрозуміти,
Як не думав би й не прів...
Мабуть, просто Хрін здурів.

Гляньте — робить знов дурниці:
Мірку висипав пшениці
І, дивуючи людей,
«Ціп-ціп», — скликує курей.

Кури більше не сміються,
А клюють, кричать, скубуться
І, хоч вже для їх пора,
Не тікають із двора,

Сю ніч Хріну добре спалось,
Все до його усміхалось:
Сонце, ниви, ліс, луги,
Навіть люті вороги.

Більше заєць не знущався,
Мовчки лапкою вмивався
І показував, куди
Кличуть лисячі сліди.

А за пару днів в stodолі
(Не було цього ніколи!)
Хрін знайшов копу яєць
І заплакав, хоч стрілець.

Водяничок

Казка

ПЕРША ЧАСТИНА

Шаліла буря цілу ніч,
І рано-досвіта з вудками
Ішов рибалка чимскоріш,
Не йшов — летів вперед
думками.

Ось і ріка!..

Ще крок, ще мить,
І в воду вудку він закине...
Коли ж це дивиться — лежить
Водяничок, мала дитина.

Це хвиля винесла її
З води, з зеленої колиски,
Поклала ніжно на землі
І залишила тільки бризки.

Лежало довго немовля
І важко дихало з незвички...
Нову колисочку земля
Йому зробила із травички.

Розсунулась заслона хмар —
Брилянти-зорі засвітились,
На зорі ті, на їхній чар
Маленькі очі задивились.

І так хотілося йому
Набрать багато їх, багато,
А потім кидати в пільму,
Щоб їх ловили мама й тато.

Заплакав хлопчик, хоч без сліз.
Іван на руки взяв дитину,
Узяв малого і відніс
В безпечне місце під калину.

Маля, відчувши враз тепло,
Немов до матері припало,
За шию міцно обняло
І так поволі задрімало.

— «Ти що їси? Ти що гам-гам?
Кушир чи жаб хапаєш в річці?
Як хочеш — хліба й сала дам,
Та страви ці не в вашій звичці.

Я знаю: треба б молочка...
Та де на березі узяти?
Хіба що вдасться на гачка
Корівку водяну піймати».

Водяничок собі дрімав,
Його крізь листя сонце гріло,
Пташиний хор йому співав,
А листя казку шелестіло.

Іван в'язати став вудки,
Сховав приладдя все в торбину,
Зітхнув... (Сумні були думки)
На руки взяв малу дитину.

І знов прокинулось мале,
Либонь від голоду скривилось...
Ідуть. Зозуля десь кує.
Мале здивовано дивилось.

II

— Килино! Швидше йди сюди!
Оглухла, що не чуєш?
Та швидше, швидше бо іди!
— Чого ти репетуєш?

Піймав велике щось?
Знов корона чи шуку?
— Ні, краще щось взялось,
Піймалось просто в руку.

— Ану, Іване, покажи!
— Дивись, яка рибина!

Розкутать поможи!..
— Та це ж... та це ж...
дитина!

Де взяв, кажи, її?
Щоб все я зараз знала!
— Лежала на землі!
Там, де ловлю, лежала.

— Та це ж потвора, жабеня!
Поглянь на пальці: як у качки...
Та це ж — о, матінко моя! —
З води щось вишкрябалось
рачки.

— Та це ж малий водяничок!
Хіба відразу не пізнала?
— Невже піймався на гачок?
— Кажу ж: на березі лежало!

— Іди мені і в воду кинь
Цю погань! Нащо ніс додому?
Ти наче змаливсь... Схаменись!
Тобі й не соромно старому?

— А я його не віднесу,
Не кину в воду: хлопця шкода!
Чи я шукаю в нім краси,
Та й чи мені потрібна врода?

Мені сподобалось воно,
До серця враз чогось припало —
Здається, знав його давно,
А може, серце віщувало?

— Дурниці! Йди із хати геть,
Щоб я його не чула й духу!
У воду кинь чи в очерет —
Кажу тобі, і ти послухай!

Багато б ще порад-доган
Давала Йванові Килина,
Та взяв тоді дитину Йван
І швидко вийшов із хатини.

III

Не знав Іван, куди іти
І що з дитиною робити:
Або у річку віднести,
Або на березі лишити.

О, ні, того він не зробив!
Дітей не мав, тому, як сина,
Рибалка хлопця полюбив,
Дарма, що він і не людина.

Сходив Іван усе село,
Не обминув, здається, й хати,
Але охочих не було
І на півдня малого взяти.

«Піду, — подумав, — до вдови,
Старенька добра, наче мати.
Вклонюся нижче від трави
І молока вблагаю дати».

Прийшов, почав про се, про те,
Що Бог дощу не посилає...
— А що це, Йване, несете? —
Бабуся з усміхом питає.

Іван показує з плачем
І розповів свою пригоду,
Що він, мов пройнятий ножем,
Несе мале, щоб кинуть в воду...

— Лишіть мені! Хоч я стара,
А ще зумію раду дати.
Бажаю хлопцеві добра,
То й стану наче рідна мати.

Мале помалу підросте
І, як не трапиться напасти,
Робитиме то се, то те,
То біля річки гуси пасти.

Я знаю: витерпить мале,
Почнуть над хлопцем
насміхатись,
Ще «каченням» прозвуть... Але
Цього не слід йому боятись.

Бува, сміються і з калік,
А часом виросте з каліки
Такий розумний чоловік,
Що стихнуть всякі кпини
й сміхи.

— Отож здається і мені,
Що з нього вийде щось цікаве...
Не дурно хвилі весняні
Хлоп'ятко винесли на трави.

— Авжеж, Іване! Тільки ж
цить,—
Бабуся каже,— бач, скривилось:
Глянь, як на тебе задивилось!

Та ще й до тебе простягло
Свої маленькі рученята —
Воно, здається, прийняло
Тебе за маму або тата.

— Так з Богом! Дякую я вам
За ваше добре серце й душу!

Як Бог pomoже, все віддам —
Що б не було, віддати мушу!»

Стара до печі відійшла,
Іван постояв ще хвилину
І з серцем, сповненим тепла,
Пішов, покинувши дитину.

IV

Росте маленьке «Жабеня» —
Так хлопці вже його прозвали!
Іван відвідує щодня,
Обидва справжні друзі стали.

Вже квітень радісний прийшов,
Земля прибралась килимами...
Іван збирається на влов,
Ввесь вечір возиться з вудками.

Ввесь день нав'язує гачки,
Приладдя різне оглядає,
В мішечку з мохом хробачки
Від сонця, спеки в тінь ховає.

Бере з собою й Жабеня
(Само просилося узяти),
Воно слухняне, як ягня,
Не буде вловам заважати.

І рано-вранці, за пільми
Ідуть вони удвох на річку,
Збивають роси чобітьми,
Толочуть нехотя травичку.

Прийшли, ох, захопило дух!
Один до другого моргають,
Беруть вудки свої до рук
І разом мовчки закидають.

Ось десь почувсь пташиний крик —
То темна ніч уже тікає...
Цей крик збудив співців-музик,
І ранок очі розкриває.

Він спершу глянув на хмарки —
І зайнялись хмарки, палають,
Згоріли в полум'ї зірки,
В блакиті жайворонки грають.

Свій погляд ранок перевів
На луг, туманом сірим вкритий,
І скинув луг рядно й зацвів,
Росою всипаний, облитий.

Ячать десь білі лебеді,
Качки знялися з криком, з шумом,
Рибки виплескують в воді —
Світ будиться із сну-задуми.

Сидять рибалки край ріки,
Ніхто і слова не промовить,
Ось-ось короткий рух руки,
Хтось підсікне і рибку вловить.

І враз хтось буйний очерет
Направо й ліво розгортає,
Пускає бульби наперед
І сам нарешті випливає.

Зелений, в рясці, в куширі,
З волоссям, наче осокою,
З очима, наче ліхтарі,
По самий пояс з бородою —

Поволі вирнув Водяник
І на рибалок пильно глянув.
Іван уже до всього звик,
Та тут і він із ляку зв'янув.

Лише маленьке Жабеня
Спокійно з вудкою сиділо,
Неначе бачило щодня
Водяника, коли вудило.

— Так ти живий, правнучку мій!
А я кісток твоїх шукаю
На дні ріки, в траві густій,
Сомам і ракам дорікаю.

А ти на березі сидиш —
Та ще й з людиною! — і вудиш.
Ану, вставай та в річку — киш,
І так, здається, битий будеш.

Чому раніше не прийшов,
Як тільки ти навчивсь ходити?
Хіба тебе не звала кров
З ріднею разом в річці жити?

Дивилось мовчки Жабеня
Чи, може, що сказати, не знало,
Украй схвильоване із пня
Вставало враз і знов сідало.

З нещастя визволив Іван,
Він вже отямився доволі
І, гордо випроставши стан,
Спитав поважно і поволі:

— А хто ви будете такий?
І чом до хлопця ви пристали?
Дивіться, пане, щоб боки
У вас, бува, не затріщали!

— Я ж матері його казав,—
Промимрив Водяник похмуро,—
Привісь колиску до купав,
Щоб не зірвали хвилі в бурю.

Віддай! Дитина не твоя!
Вона в селі у вас загіне...
— Я не віддам!
Сказав же я,
Та і хлоп'я мене не кине!

До кого хочеш ти іти? —
Спитав Іван у Жабеняти.
Не завагалось простягти
Воно до Йвана рученята.

Розлютувався Водяник,
Аж налилися кров'ю очі...
Щось буркнув він і нагло зник,
Вода по ньому лиш булькоче.

V

Повіяв вітер. Хвилі враз
Об берег річки битись стали.
Неждано буря піднялась,
І чорні хмари позвисали.

— Додому йдем! — сказав Іван
І наспіх став вудки в'язати.—
Це, певно, мститись дідуган,
Що не хотів тебе віддати.

Усе, здається, узяли?
То поспішаймо — буде злива!
— Неначе все, — сказав малий.
За руку Йвана взяв квапливо.

Аж зирк — ворухиться трава,
І мов її тумани вкрили.
Коли як залящить: ква-ква,
І жаби стежку заступили.

Іван на руки хлопця взяв,
Та жаби так скакати стали,
Що понад голову з-між трав,
Немов м'ячі, перелітали.

— На човен! Ідем на той бік!
Та стільки жаб в човні сиділо
(А човен ще до того й тік),
Що за хвилину вже втопило.

Іван подумав: «Вбрід іти?
Та Водяник пійма за ноги!
В очеретах сидять чорти,
А в них і пазурі і роги...

Вперед на жаб!» — рішає він,
Знімає швидко капелюха
І ним, мов роблячи уклін,
Лупцює жаби та ропухи.

Укрилась трупами трава...
Зробив Іван з них справжню січку.
Злякались жаби: ква-ква-ква!
І геть шубовснули у річку.

«Тепер тікай, тепер біжи!» —
Подумав і побіг щосили,
Та звідкись виповзли вужі
І знов дорогу заступили.

Тут капелюх вже не поміг,
Вужі накинулись на Йвана,
Пообліплялись коло ніг —
Він бачить — справа тут погана.

Рибалка став. Страшна вага
В колоди обернула ноги.
Він ледве встоїть на ногах,
Втекти тепер немає змоги.

Аж бачить — хмиз сухий лежить,
Гілля сухого добрі купи...
Чом він туди не побіжить?
Та ж заважають ноги-ступи.

Він ледве-ледь туди дійшов
І тільки перевів дихання,
Поліз в кишеню і знайшов,
На щастя, сірничок останній.

Виймає, світить сірника —
І хмиз зайнявся, загорівся.
До вогняного язика
Іван ногами притулився.

— Ану, язиче, полижи
Як слід мої колоди-ноги! —
Сказав Іван. Шкварчать вужі,
А інших дим жене з дороги.

Як стало тіло вже вогнем
Пекти Іванові самому,
Іван сказав:— Тепер ідем! —
І рученята стис малому.

Що сталось потім, розповім,
Бо ось тепер стомивсь неначе...
Іван — стрічавсь я вчора з ним,
Та Жабеняти ще не бачив.

ДРУГА ЧАСТИНА

I

Під ранок вже Іван не спав,
Усе роздумував: чи стане
Гачків на щук, на коропів
І чи в селі він їх дістане.

«А як же буде з Жабеньям?
Щоб знов не трапилось те саме!
Я справлюсь з жабами й тепер,
Але чи впораюсь з вужами?»

Чи буде хмиз десь поблизу
Та і в якому буде стані?
А що, як буде мокрий він,
А що, як сил дійти не стане?»

Такі думки вже не дадуть
Коротку ніч як слід доспати,
Та інші радісні летять
З турбот Івана визволяти.

З годину пішки відсіля,
В долині тихій між горбками
Синіє озеро здаля,
Немов посріблене рибками.

Туди вітри не залетять,
Не розгойдають хвиль на ньому,
На варті верб ряди стоять,
Пильнують тишу нерухому.

Нема людських стежок сюди
Ні хлібороба, ні рибалки —
І ждеш, що впливуть з води
Вінками вквітчані русалки.

Сюди у нічку весняну
Летять думки рибалки Йвана —
Недурно він не має сну,
Недарма він не спить до рана.

II

— Вставай, маленьке Жабеня,
Надворі вже сіріти стало! —
Але будити хлопця став Іван,
І Жабеня схопилось, встало.

І ось вони полями йдуть —
Веселий ранок їх вітає,
Бджілки, прокинувшись, гудуть,
На скрипці жайворонка грає.

Овес, пшениця та жита
Заслали поле килимами —
На них ростуть волошки, мак,
Ромен, дзвіночки з сокирками.

Ось і дійшли. Під очерет
Нечутно крадуться, сідають,
Переглядаються без слів
І тихо-тихо закидають.

— Тягни!.. Тягни!.. Та засікай! —
Іван схвильовано шепоче.

— Ще рано! Важко відсікти,
А вдруге взятися не схоче.

— Таж поплавок уже в воді! —
Кричить Іван напівсердито,
Та вже вудилище щось гне
І рве із рук несамовито.

— Це короп! Знаю наперед!
Дивись — далеко не пускати!
Пильнуй, затягне в очерет,
То як тоді його дістати?

І довго ще вони удвох
Завзято коропа «водили»:
Мале скакало Жабеня,
Трусивсь Іван, немов без сили.

Як смачно снідалося їм!
Які були у них розмови!
Це зрозуміє тільки той,
Хто сам ходив на влови.

III

І знов, поснідавши, вони
Вудки закинули й сховались.
Хмарини квітами цвіли
І в озері купались.

В гаях зозулі голосні
Невпинно голосили,
Лунали дятлів молотки,
Дерчав деркач щосили.

Там, де Іван і Жабеня
Сиділи за вудками,
Сорока з довгим язиком
Скакала між гілками.

Обрид Іванові цей крик,
Він грудку взяв і кинув...
Заскрекотав крикливий птах,
Щось буркнув і полинув.

Коли стемніло вже кругом,
Рибалки повертались,
В сітках плотички, окунці,
Линочки викидались.

І тільки короп-дідуган
Спав тихо й нерухомо...
Пройшли луги, лісок і лан
І ось вони вже вдома.

IV

Сорока швидко навпростець
Летіла й скрекотала:

— На мене кидали грудки
За те, що розмовляла.

Я їм аж стільки віддала
Сорочої уваги
І що ж цікавого знайшла?
Ні діла, ні розваги!

Сидять і витягнуть патик
Або якусь травичку
І рідко-рідко окунця
Або якусь плотичку.

Чи це не гаяння часу?
Хіба роботи мало?
Ну, я на кпини їх взяла,
А що із кпин тих стало?

За мить з самим Водяником
Порозмовляти мушу,
Йому всю правду розкажу,
Усю розкрию душу.

Та як я викличу його?
Він все в багні брудному,
А що тут діється кругом,
Однаково старому.

Усе щось робить у воді,
Подумаєш — «порядки»:

Щоб рак на берег не поліз,
Щоб пильнував нащадків.

Щоб жаби день і ніч баньки
На хмари витріщали,
Щоб, як дурні, перед дощем
Щосили верещали.

А те, що вкрав хтось Жабеня
І з ним на влови ходить,
Йому однаково, дарма,
Його це не обходить.

Аж бачить, рибка на воді
Пливе, плавцями руха;
— Здорова, рибонько моя,
Куди пливеш, послухай!

Спускайся на дно! Водяника
Поклич мені негайно,
А як недужий або спить,
То сповісти, звичайно.

Повітря рибка потягла
І зникла в річці швидко —
Аж чути ось Водяника,
Уже і бульку видко.

— Чого збудили ви мене?
Яка ще там морока? —

Бурчить сердито Водяник.
На вухо скік сорока.

Що шепотіла, з нас ніхто
Не чув, хоч пильно слухав...
Старий синів і зеленів,
Потилицю все чував.

— Сороко, дякую тобі
І дякувати буду,
Сьогодні ти мені з очей
Зняла немов полуду.

Тепер я знаю, що зроблю,
А що — пізніш побачиш.
А ти, Іване, — присягну! —
Чи згинеш, чи заплачеш.

V

Але загляньмо хоч на мить
На річку в час північний:
Над нею ніч, мов храм стоїть,
Таємний і величний.

Свічками безліч зір тремтить,
Лампада-місяць світить,
І дим з кадил землі летить
Під баню з оксамиту.

Не спить, замислилась земля,
Злилася з небом наче,
Але прислухайтесь здаля —
Хтось, наче чайка, плаче.

То вийшла, ніби тінь, з глибин
Водяничкова мати.
Здається їй, що прийде син
Матусю викликати.

Іде по березі вона,
В траві, в кущах шукає,
Як чайка квилить жалібна —
А сина все немає.

Якісь благання-молитви
Складає серед ночі,
Припавши ніжно до трави,
В сльозах вона шепоче:

— Ох, травонько, благаю я:
Скажи мені, миленька,
Чи не лежала тут моя
Дитиночка маленька?

Чи чула ти в п'їтїмї нічній,
Як хтось маленький плаче,
Чи не топтали килим твій
Чиїсь ніжки дитячі?

Ох, зоре, місяцю ясний,
Вам все із неба видко:
Скажіть, де спить синочок мій,
Чи вернеться він швидко?

Чи він лежить на куширі
У річці чи ставочку,
Чи в темнім лісі, чи в норі —
О, бідний мій синочку!..

Та все мовчало навкруги,
Завмерли трави й лози,
Лише крізь сон на береги
Губили верби сльози.

Вже й сліз нема... Встає вона
І тихо йде у воду,
А ранку пісня весняна
Вітає вже природу.

VI

Маніфест:

Я, Водяник число 107,
Васал царя морського,
Що дідом є моїм,
Що рід веду від нього,

Даю вам цей наказ,
Мої раби й піддані,
Щоб ви в тривожний час
Були мені слухняні.

Готуйтеся у похід,
Відбудьте славні марші —
Вам вклониться нарід
І всі мужі найстарші.

Чого й куди йдемо,
Ніхто не мусить знати,
На те ми й живемо,
Щоб дурнями вмирати.

Князь Водяник 107
Усім, усім, усім!

VII

Неначе блискавки,
Летять з наказом шуки...
Щоб військо водяне
Збиралось без принуки.

Наказ — велика річ:
Ледь світ готові лави.
Всі просто рвуться в бій
На полі честі й слави.

Ось вийшов Водяник
І гульк в шаплик з водою,
Насилу він вмістивсь
З своєю бородою.

Як тільки підняли,
Розлігся марш бравурний,
І рушили в похід
Веселі та безжурні.

VIII

А де ж Іван та Жабеня?
Іван справляє бочку,
А з дітьми Жабеня мале
Купається в ставочку.

Глибокий став, і мало хто
Далеко відпливає.
Ковбані там такі страшні,
Що кожний обминає.

Але сьогодні гарно так,
І весело, і мило —
Грицькові, синові вдови,
Хвальнутись закортіло.

Пливе, ковбаню переплив,
Веселий голос чути...
Та щось неначе сталось з ним,
І він почав тонути.

— Рятуй! Рятуйте! — розляглося,
Махнув ще раз рукою,
Немов прощаючись навік,
І зникнув під водою.

Було далеко Жабеня,
Та бачило чи чуло
І, в чім стояло, в чім було,
В тім з берега стрибнуло.

Мовчали хлопці, як німі,
Стояли, як закляті...
Нема ні сина удови,
Не видно й Жабеняти.

— Обидва згинули навік... —
Промовив хтось з журбою, —
Вони втонули, їм дарма —
Що ж буде з удовою?

Аж ось і мати вже біжить,
Від когось там почувала...
Ламає руки, в груди б'є
І впала, мов заснула.

В цю мить ізвідкись Жабеня
Поверх води взялося,
Пливе щосили і Грицька
Тримає за волосся.

Уже на березі вони...
Вже й люди позбігались,
Прийшла до пам'яті вдова —
Всі три живі осталися.

А Жабеня із рук до рук,
Неначе м'яч, лігало.
Не полічити, скільки уст
Його поцілувало!

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ХІІІ

Не гріє сонечко, — пече,
Все дужче припікає...
«Води, води! Шаплик тече!» —
Це Водяник гукає.
Та взяти де тії води...
У полі, без криниці
«От так в похід тепер і йди!
Водиченьки, водиці!..»

Побігли врозтіч вояки.
З калюжі хоч набрати...
Ростуть у полі будяки,—
Води ж ніде не знати.
 «Та ж гаряче! Вогнем пече!
 Ой гину, умираю!..
 Казав тобі: шаплик тече...»
 Хтось буркнув: «Це я знаю».
І Водяник червоний став,
Замаяв бородою,
«Назад!» — щосили закричав,
Махнувши булавою.
 І військо рушило назад.
 На крилах полетіло.
 І кожний був безмежно рад,
 Що так скінчилось діло.

XIV

Сидить в садочку Жабеня,
Замислилось, схилилось...
І дві сльозинки, як роса,
По личку покотилось.
 Але мокисне жабеня
 Веселу мало вдачу:
 Вже чути й пісеньку його
 Простесеньку, дитячу:

«Сумно, мені сумно...
Серденько щемить...
На озера сині
Думонька летить.
 Мокне в тих озерах
 Матінка моя...
 Люба, подивися,
 Як сумую я...»
— А де ти, де ти, Жабеня? —
Почувся голос з хати.—
Пора обідати! — Його
Не треба довго ждати...

Зміст

Радишевський Р. Поетичний дарунок синові
і кожній українській дитині 5

ВСЕ НАВКОЛО ЗЕЛЕНІС

Алфавіт віршами, написаними для сина	12
Над колискою	15
Колискова	17
Спи, дитиночко кохана...	19
Сон	20
О моя дитино...	23
Все навколо зеленіс...	24
У нашого хлоп'ятонька...	25
Майова ніч...	26
Пісня	27
Вивірка	28
Боровик	29
Білі гуси летять над лугами...	32
Жене гусей маленький хлопчик...	33
Курочка й лисичка	34
Рибалки	36
Два хлопчики на ставочку...	37
Щиглик	38
Давно вже літечко пройшло...	39
Зимою	40
Снігарі	43
Капустонька	44
Зимою вдосвіта	45

Скоро сонечко пригріє...	46
На різдво горить ялинка...	47
В залі розкішній сяє ялинка...	48
А мій Буба-чарівничка...	49
Жив собі зайчик...	50
Весна, весна! Радійте, дітки...	52
Ой, навіщо мені листя...	53
Мавпа бігала, гуляла...	54
Біга зайчик-скакунець...	55
Гриць	57
Ялинка	58
Весна	61
Івасик	63
Іменини	64
Трусинятко	65
Бджілка і зозуля	67
Ліс восени	70
Степ	72
Хоробрий вояк	74
Ранок на ставку	76
Вовчєня	78
Жаба	80
Рак — рибалка	81
Зайчик і жабка	83
Пташка	84
Качечка	85
Киця	86
Поєдинок	87
Морквяний хлопчик	89
Метелики	91
Чарівні звуки	92
Хай мені зоріють зорі...	93
І казка знов розкажеться...	94
Лісовий трусик	95

Журавлі	96
Їжачок	98
Каченята	99

СВІТ В МЕНІ, І В СВІТІ Я

В степу.	102
Серед степу	103
Чарівний край.	104
Райдуга.	105
Зимою	106
До сонця	107
Конвалія	108
Іскра.	109
Після грози	110
Тануть, в'януть сніги...	111
Дві хмароньки	112
Ой не сійтесь, сніги...	113
Літньої ночі	114
Сонце на обрії, ранок встає...	116
Лебединій зграї	117
Довго хмарами небо покрите було...	118
Жита з волошками...	119
Біг я далеко від смутку і горя...	120
В Криму (Цикл)	121
О слово рідне...	125
Моїй матері	126
В проваллі темнім, десь на дні...	127
На чужині	128
Рано-вранці (В Криму)	130
Над морем	131
Усе жило...	133
Троянди	134
Серед скель, гаїв, каміння...	135
Небо блакитне, зелена земля...	136

Сумно і весело	137
Не цвітуть квітки зимою...	138
Як прекрасна царівна...	139
Ой і пишно ж розцвіли ви...	140
Хіба не бачите, що небо голубіє...	142
Не беріть із зеленого луку верби...	143
Небо з морем обнялося...	144
Веснянка	145
Дід Дніпро розплющив очі...	146
Дніпро	147
Столітні велетні-дуби...	148
Раз в майову нічку...	149
Над морем	152
Лебідка	153
Лебідь	154
Рідна мова в рідній школі!	155
Не спиняй думок крилатих...	157
Згадую: так я в дитинстві любив...	158
Живіть! Ідіть на сизі гори...	160
Ніжну-ніжну, як подих билини...	161
Є слова, що білі-білі...	162
Золоті хвилини линуть...	163
Уймають болі єдині сні...	164
Швидко, швидко ми побачимось...	165
Моїй матері	166
Наче море в краях полудневих...	167
Вахляром проміння впало...	168
Заходить сонце	169
Пролісок	170
Хай літають вітри, хай сміються громи...	171
Я таким лишився, як колись і був...	172
Жита! Пригадую...	173
Роси, роси, дощику, ярину...	174
Хочу я троянди, що цвіте в саду...	176

Ластівка	177
Дніпро, Дніпро...	178
Зима прийшла...	182
Як довго ждали ми своєї волі слова...	183
Золоті, прекрасні мрії...	184
Перший сніг	185
Туманом вкрились верхогір'я	186
Грають в морі між камінням...	187
Бризкало сонце дощами вогняними...	188
В країнах теплих, полудневих...	189
В сяйві ночі ллються хвилі...	190
Душа в росі тривожних сліз...	191
Чорний ліс, мертвий ліс...	192
Зараз я покинув гори...	193
Ось і сонце! Ніч розтала...	194
«Нащо жити? — стогне ліс...»	195
Хай дня не видно з-за туману...	196
Так і ллються струмки...	197
Коли приходила весна в наш край...	199
Прийми мене, весно рожева...	200

ПОЕМИ, КАЗКИ

Хвиля. <i>Поема</i>	202
З поеми «Щороку»	208
Грицеві курчата. <i>Казка</i>	228
Мисливець Хрін та його пси. <i>Казка</i>	237
Водяничок. <i>Казка</i>	284

Литературно-художественное издание

ОЛЕСЬ АЛЕКСАНДР

*Все
вокруг
зеленеєт*

Стихи, поэмы, сказки

(На украинском языке)

Для младшего и среднего
школьного возраста

Составление и предисловие
Радышевского Ростислава Петроовича

Художник
Литовин Иван Иванович

Киев «Веселка»

Художний редактор Д. П. Присяжнийк
Технічний редактор Ф. П. Резняк
Коректор В. В. Богасєвський

ИБ № 5190

Здано на виробництво 10.10.89. Підписано до друку 13.03.90.
Формат 70 × 108/32. Папір друк. № 1. Гарнітура тип «Таймс»
Друк високій з ФПФ. Умови друк. арк. 14 + вкл. (0,7) = 14,7.
Умови фарб. відб. 19,43. Обл.-вид. арк. 8,58 + вкл. (0,73) = 9,31.
Тираж 250 000 пр. (1-й запов. 1—100 000 пр.). Зам № 9-471.
Ціна 60 к.

Орден Дружби народів видавництво «Веселка»,
252655, Київ, МСП, Мельникова, 63.
Книжкова фабрика імені М. В. Фрунзе,
310057, Харків-57, Донець-Захаржевського, 6/8.

Олесь Олександр

О53 Все навколо зеленіє: Вірші, поеми, казки:
Для мол. та серед. шк. віку / Упоряд.,
передм. Р. П. Радишевського; Худож.
І. І. Литвин. — К.: Веселка, 1990. — 318 с.: іл.
ISBN 5-301-00626-6

До книжки відомого українського письменника, одного з
яскравих самобутніх ліриків, увійшли вірші, поеми та казки. Значна
частина підібраних творів виходить уперше. Вона допоможе юному
читачеві ширше і глибше уявити і збагнути тривожну душу, великий
патріотизм і справжнє художнє бачення світу й природи («світ
в мені, і в світі я») недооціненого раніше поета.

О 4803640102—184 75.90.
M206(04)—90

ББК 84УкІ
